

312003

MAAILMANPYÖRÄ

SUOMEN YK-LIITON LEHTI

www.ykliitto.fi/maapyora

Teemana tietoyhteiskunta

**YK:n tietoyhteiskunta-
huippukokous**

Geneve 2003

Tunisia 2005

GAME ON[®]

Pirras Jaanas Reijnen

Tässä numerossa

Tietoyhteiskunnan arvopohja ihmisoikeuksissa	Jari Luodon pääkirjoitus	3
Sarjakuva	Fabrizio Scarpatti	3

Teemana tietoyhteiskunta

Tietoyhteiskunta – kaikille	Tapio S. Linna	4
YK:n tietoyhteiskuntahuippukokous – suuri haaste koko YK-järjestelmälle	Asko Numminen	5
Kansalaisyhteiskunta mukana valmistelemassa huippukokousta	Eeva-Maria Vuorenmaa	7
Kolumni	Jutta Urpilainen	8
Tietoyhteiskunta ja sen haavoittuvuus	Arto Karila	9
Miksi Suomi tarvitsee tietoyhteiskuntaohjelman?	Katrina Harjuhahto-Madetoja ja Ville-Veikko Ahonen	12
e-hallinto	Tapio S. Linna	14
Tietokonepelaaminen – pienten piirien harrastuksesta valtakulttuuriksi	Lauri Tierala	15
Lapset pelaavat tietoyhteiskuntaan	Jussi Honkanen	16
Näkövammaiset tietoyhteiskunnan jäseninä	Teuvo Heikkonen	17
Tietokone arkipäivän apuna	Tuuke Merisaari	19
Kännykkäyhteiskunnan synty	Timo Kopomaa	20
Internettiä haittaavat käytännön ongelmat Afrikassa	Eeva-Maria Vuorenmaa	21
Micromovies	Tapio S. Linna	22
Maailma.net – portti parempaan maailmaan	Timo Mielonen ja Eija Palosuo	23
Ihmisoikeuskasvatus avaa oven tietoyhteiskuntaan	Jane Antila	24
Kertomukset välittävät tietoa	Tapio S. Linna	25
Monikulttuurisuuden juhlaa	Tapio S. Linna	27

nYKyhetti – taustaa ja tapahtumia YK:ssa

● Inhimillisen kehityksen raportti	Mirva Viitanen	28
● YK:n vuosituhatjulistus Eduskunnassa	Eeva-Maria Vuorenmaa	29
● YK:n kehitysohjelma ojentaa käden liike-elämälle	Tapio S. Linna	29
● YK-liitolle uusi toiminnanjohtaja	29
● Tarja Halonen YK:n päivän pääpuhujana	Tapio S. Linna	30

Maailmankansalaisen kypsyyskoe

● Kuva enemmän kuin tuhat sanaa	Tiina Salmio	31
---------------------------------------	--------------------	----

Pääkirjoitus

MAAILMANPYÖRÄ
SUOMEN YK-LIITON LEHTI
3 | 2003

Tietoyhteiskunnan arvopohja ihmisoikeuksissa

Julkaisija: Suomen YK-liitto ry.
Päätoimittaja: Jari Luoto
Toimitussihteeri: Tapio S. Linna
Ulkoasu: Pekka Niemi, Olli Turunen
Kannen kuvaidea: Tapio S. Linna
Toimitusneuvosto: Kirsi Hakala, Janne Hopsu,
Matti Remes, Katri Kaitainen
sekä Lauri Tierala

Tekijänimellä varustetut artikkelit edustavat yksinomaan kirjoittajiensa kantaa.

Suomen YK-liitto

osoite Unioninkatu 45 B
00170 Helsinki
puhelin (09) 135 1402
(09) 135 1747
faksi (09) 135 2173
sähköposti toimisto@ykliitto.fi
internet www.ykliitto.fi

Lehden vuosittainen (4 numeroa) on 20 €.
Postisiirtotilin nro 800017-414858

Kirjapaino Edita Prima Oy
Helsinki 2003

ISSN 1455-8750

**Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien
liiton Kultti ry:n jäsenlehti**

Kannen kuvat: Tapio S. Linna – Globe of the World
on YK:n Geneven päämajan symboli, Timo Kopomaa
ja Game On.

Tietoyhteiskunnan haltuunotto kansainvälisen yhteistoiminnan ja säätelyn keinoin ei ole helppo haaste. Nopea teknologinen kehitys tuntuu kulkevan harppauksen lainsäädännön ja yhteisten sopimusten edellä. Pelkän tekniseen kehitykseen reagoimisen lisäksi on haasteeksi ymmärretty yhä enemmän myös tietotekniikan nopean kehityksen laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset. Kehityksen kärjessä kulkevissa yhteiskunnissa vaikutukset ulottuvat monella tavoin ihmisten väliseen kanssakäymiseen.

Samaan aikaan on syntynyt digitaalinen kuilu kehittyneiden ja kehitysmaiden välille. Tietoteknologian sovellukset ovat avaamassa uusia mahdollisuuksia ”tiikeriloikan” ottamiseen kehitysmaissa, mutta yhtä lailla on olemassa riski entistä jyrkempien erojen syntymiseen taloudellisessa kehityksessä. Tietoyhteiskunnan rakentamisen eväät ovat vähäiset, jos väestön enemmistö joutuu edelleen kampailemaan perustarpeiden tyydyttämiseksi.

Tietoyhteiskuntien kehittämisen edellytysten tarkastelu paljastaa, että joidenkin yhteiskuntien erityistä menestymistä taitavat painavimmin selittää muut kuin teknologiset panostukset. Näillä on varmasti osansa menestyksessä. Peruspilarit näyttävät kuitenkin löytyvän yhteiskunnan avoimuudesta ja sellaisista vahvuuksista kuin katta-

va ja tehokas koulutusjärjestelmä sekä mahdollisuus tuoda käyttäjien ulottuville ja ostajien vapaasti valittaviksi uusia innovaatioita vanhojen rinnalle ja sijaan.

Tämä osoittaa jo suuntaa sen ymmärtämiseen, että tietoyhteiskunnan kehittyminen on ratkaisevasti riippuvaista yhteiskunnallisista arvoalinnoista. Tietoyhteiskuntaa käsittelevä YK:n huippukokous näyttää valmisteluprosessin kuluessa suuntautuneen teknisistä lähtökohdista entistä selkeämmin tämän tunnustamiseen. Suunta on oikea. Tämän vuoksi olisi toivottavaa, että tietoyhteiskunnan arvopohjan ankkuroiminen ihmisoikeuksiin tunnustettaisiin lähtökohdaksi kokouksen keskusteluille.

Monet muulla tavoin keskeiset edellytykset tietoyhteiskunnan kehittymiselle juontuvat tästä arvopohjasta: niin vaatimus sananvapaudesta ja tiedotusvälineiden riippumattomuudesta kuin odotukset toimintaympäristön perustumisesta kansalaisyhteiskunnan ja markkinoiden toimintavapauteen ja oikeusvaltion toimintaan.

YK:lla on annettavana hyödyllinen panoksen- ja juuri johdattamalla hallitukset avoimeen keskusteluun näistä perustekijöistä sen sijaan, että maailmankokouksessa suuntauduttaisiin tietoyhteiskunnan globaalin säätelyn kehittämiseen.

Jari Luoto, päätoimittaja

Tietoyhteiskunta – kaikille

Suomessa me elämme keskellä tietoyhteiskuntaa. Mutta vielä 1800-luvulla Suomi oli maanviljelysvaltainen yhteiskunta. Siirtyminen teollisen yhteiskunnan kautta tietoyhteiskuntaan on ollut koko maailman mittakaavassa äärettömän nopeaa. Mutta jakaantuvatko tietoyhteiskunnan hyödyt tasaisesti koko maailmaan?

YK:n seuraava suuri huippukokous Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen jälkeen on joulukuussa Sveitsin Genevessä järjestettävä tietoyhteiskuntahuippukokous (World Summit on the Information Society, WSIS).

Huippukokous on aikoinaan ideoitu Kansainvälisen Televiestintäliiton (ITU) piirissä 1990-luvun lopulla. ITU on myös päävastuussa yhdessä sveitsiläisten isäntien kanssa huippukokouksen käytännön järjestelyistä. Poikkeuksellisesti huippukokous järjestetään kahdessa osassa, joulukuussa 2003 Genevessä ja vuoden 2005 marraskuussa Tunisiassa.

Tietoyhteiskuntahuippukokouksessa tullaan käsittelemään niitä haasteita ja mahdollisuuksia, joita uusi tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistämiseen maapallolla. Huippukokouksen tavoitteena on varmistaa, että tietoyhteiskunta on köyhienkin maiden ulottuvilla ja palvelee myös YK:n vuosittain julistuksen kehityspäämääriä.

Erityisesti tavoitellaan koko maapallolle yhteistä visiota ja käsitystä tietoyhteiskunnasta, sitä että uuden teknologian mukanaan tuomia mahdollisuuksia käytetään ihmiskunnan parhaaksi. Kaikilla on oltava mahdollisuus osallistua tietoyhteiskuntaan. Tietoyhteiskunnan on perustuttava sanan- ja ilmaisunvapauteen. Tietoa ja sitä välittävää teknologiaa on käytettävä kaikkien hyväksi.

YK:n pääsihteeri **Kofi Annan** on todennut vuosittaisessa raportissaan YK:n yleiskokoukselle: ”Ammottava digitaalinen kuilu on yhä vallalla maailmassa. Yhdysvalloissa yksin on enemmän tietokoneita kuin muualla maailmassa yhteensä. Tokiossa on enemmän puhelimia kuin koko Afrikassa yhteensä. Mutta digitaalinen kuilu on kurrottavissa umpeen ja se myös tullaan kuromaan umpeen.”

YK:n tietoyhteiskuntahuippukokous toteutetaan korkeimmalla poliittisella tasolla. Suomesta Tasavallan Presidentti **Tarja Halonen** johtaa huippukokoukseen osallistuvaa poliittista valtuuskuntaa. Presidentti Halonen myös käyttää huippukokouksen avajaistilaisuudessa ensimmäisen valtiopäämiestason puheenvuoron. Tässä vaiheessa kaiken kaikkiaan yli 50 maan johtajan on ilmoitettu osallistuvan huippukokoukseen.

Kansalaisyhteiskunta mukana

Huippukokouksessa on tavoitteena hyväksyä tietoyhteiskuntaa koskeva periaatejulistus sekä julistuksen toteuttamista edesauttava toimintaohjelma. Huippukokousta on edeltänyt kolme hallitustenvälistä valmistelemaa kokousta.

Valmistelun kuluessa julistuksen keskeiset periaatteet ovat kiteytyneet. Tietoyhteiskunnan välttämätön perusta on toimiva infrastruktuuri. Eri maiden kansalaisten on päästävä vapaasti käsiin tietoon ja tietämykseen. Tietoyhteiskunnan rakentaminen vaatii kaikkien eri osapuolten panosta. Tietoyhteiskunta vaatii henkisten voimavarojen rakentamista, koulutus on avain tiedon ymmärtämiseen ja hyödyntämiseen. Tietoverkkojen on oltava turvallisia ja niiden toimivuuteen tulee voida luottaa. Tietoyhteiskunta vaatii myös suotuisan toimintaympäristön luomista. Tietoyh-

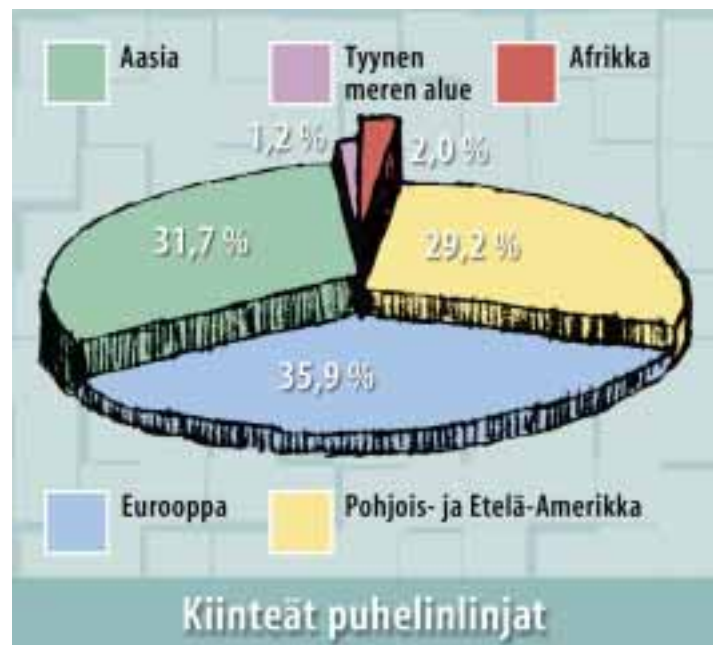
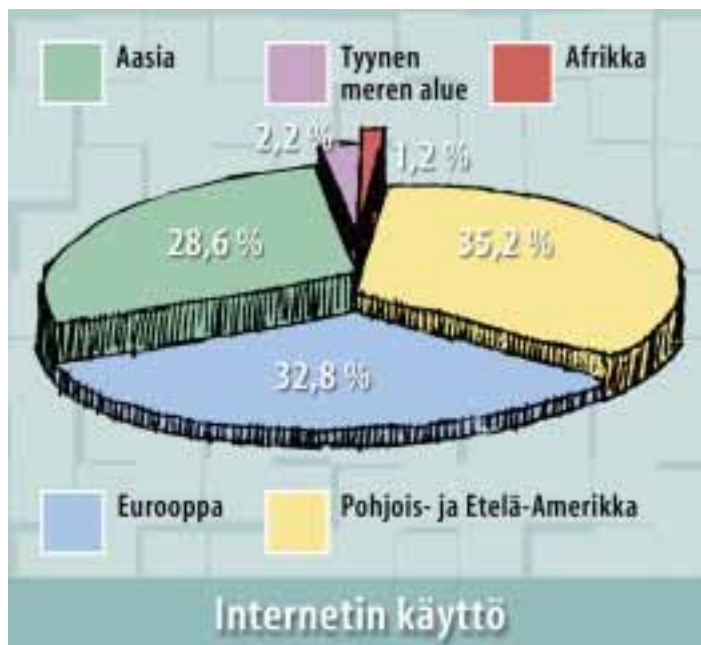
teiskunnan sovellutukset on oltava kaikkien ulottuvilla, kulttuurin ja kielten monimuotoisuus on myös otettava huomioon. Toisaalta julistuksen peruseriaatteisiin kuuluu eettinen ulottuvuus. Ihmisarvojen kunnioitus YK:n ihmisoikeuksien julistuksen hengessä on oltava tietoyhteiskunnan perustavana lähtökohtana. Julistuksen viimeisenä periaatteena on kansainvälinen yhteistyö, maailman haasteet ovat globaaleja ja ne vaativat globaaleja vastauksia. Kaikista näistä periaatteista on tarkoitus päästä yksimielisyyteen Geneven ja Tunisian huippukokouksissa.

YK muutosten edessä

Tietoyhteiskuntahuippukokous on ollut uusia uria aukova myös YK:n omassa toiminnassa. Yhteiskunnan eri sektorit (stake holders), kuten elinkeinoelämä, tiedemaailma, kv-järjestöt, kansalaisjärjestöt, ammattiliitot ja suuryritykset on kaikki haluttu ottaa mukaan huippukokouksen valmisteluun. Vaikka nämä eri tahot ovat olleet edustettuina aikaisemmissakin huippukokouksissa, on nyt ensimmäistä kertaa eri tahoille varattu virallinen asema ja oikeus esittää omia näkökantojaan huippukokouksen valmisteluissa.

Tietoyhteiskuntahuippukokoukseen on perustettu erityinen toimisto (Civil Society Division) vastaamaan eri tahojen osallistumisen koordinoimista. **Louise Lassonde**, joka toimii toimiston koordinaattorina, kertoo että kiinnostus kokousta kohtaan on ollut huomattava. Toimistolle tulee päivittäin jopa 200 sähköpostitiedustelua ja huippukokoukseen on ilmoittautunut mukaan jo 400 eri organisaatiota.

Louise Lassonde toivoo, että huippukokouksen yhteydessä omaksuttu uusi työtap vakiintuu jatkossa myös osaksi YK:n toimintatapoja. YK tun-

Kuvat YK, suomenkielinen toteutus Olli Turunen

Kuva Tapio S. Linna, kuvassa Louise Lassonde

netaan ennenkaikkea valtioiden välisenä järjestönä, mutta myös kansalaisyhteiskunnalla on oma sijansa YK:n työskentelyssä. Lassonde korostaa, että luottamus ja ymmärtämys on tietoyhteiskuntahuippukokouksen onnistumisessa keskeistä. Samalla huippukokouksessa syntyvä luottamus luo pohjaa YK:n uudistamiselle.

Suomi vahvassa roolissa

Suomi on ollut näkyvässä roolissa tietoyhteiskuntahuippukokouksen valmisteluissa. Tämä johtuu oikeastaan sattumasta, kertoo Geneven Suomen edustustossa työskentelevä **Anneli Vuorinen**.

YK:ssa toimii perinteisesti viisi eri alueryhmää, jotka ovat muodostuneet maantieteellisen sijainnin mukaisesti. Suomi oli puheenjohtaja vuorossa ns. länsi-ryhmässä silloin, kun huippukokousta lähdettiin valmistelemaan.

Vuorinen on itse ollut jo yli vuoden mukana huippukokouksen valmisteluissa. Genevessä hän on lähes päivittäin työskennellyt huippukokoukseen liittyvissä tehtävissä, osallistunut kokouksiin ja kantanut huolta lukemattomista yksityiskohdista. Tietoyhteiskuntahuippukokouksen erityispiirre on ollut se, että teknologia ja tietotekniikan tekninen puoli on suuressa roolissa kokouksessa. Tekniikan edustajien ja kv-politiikan edustajien on pitänyt opetella toistensa kieli, kertoo Anneli Vuorinen. Tämä on ollut haastavaa ja myös opettavaa. Toinen jännite kokouksen valmisteluissa on syntynyt teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välille. Tietotekniikka edustaa tämän ajan kehittyneintä teknologiaa ja kehitysmaiden suuri huoli on se, että digitaalinen kuilu ei enää levene.

Yksi kiistanalaisista teemoista kokouksessa onkin tulevan globaalin tietoyhteiskunnan rahoitus. Kehitysmaat toivovat, että huippuko-

Kuva Tapio S. Linna, kuvassa Anneli Vuorinen

kokouksen tuloksena perustetaan uusi kansainvälinen rahasto auttamaan kehitysmaita kuumaan umpeen teollisuusmaiden etumatkaa.

Myös Vuorinen on pannut merkille kansalaisyhteiskunnan yhä suuremman roolin huippukokouksessa. ”Tietoyhteiskuntahuippukokous on vaatinut kaikilta osapuolilta ajatustapojen muutosta. Jatkossa jää nähtäväksi, heijastuuko tämä myös YK:n toimintaan tulevaisuudessa”.

Tapio S. Linna

Kirjoittaja on Maailmanpyörän toimitussihteeri

YK:n tietoyhteiskuntahuippukokous – suuri haaste koko YK-järjestelmälle

Tietoyhteiskuntaa käsittelevän YK:n huippukokouksen (World Summit on the Information Society – WSIS) valmistelut ovat loppusuoralla.

Genevessä pidettiin syyskuussa kolmas ja alunperin viimeiseksi tarkoitettu valmisteleva kokous. Kokouksen tarkoituksena oli saada valmiiksi huippukokouksen julistus ja toimintasuunnitelma. Tässä ei kuitenkaan onnistuttu ja edessä on vielä viikon mittainen ponnistus marrakuussa ja juuri huippukokousta edeltävät päivät ovat myös käytettävissä asiakirjojen viimeistelyyn.

Tietoyhteiskuntahuippukokouksen valmistelut ovat olleet vaikea prosessi monestakin syystä.

Tietoyhteiskunta on YK:ssa uusi asia. Monet siihen liittyvät käsitteet (esim. pääsy tiedon lähteille, tiedon universaali saatavuus, tieto- ja verkoturvallisuus, internetin hallinta, teknologinen neutraalisuus jne.) ovat jäsenmaille vielä outoja; niiden selvittämiseen on mennyt runsaasti aikaa.

Tietoyhteiskunnan rakentaminen on viime kädessä yhteiskunnallinen kysymys ja siinä tehtävät linjaukset heijastavat YK:n jäsenvaltioiden

omia, hyvinkin erilaisia yhteiskunnallisia järjestelmiä. Yhteistä näkemystä ei tästä syystä ole helpo saavuttaa.

Kun aloite WSIS:stä syntyi aikanaan YK:n televiestintäjärjestön (ITU) piirissä, näkökulma oli melko tekninen. Valmistelujen kuluessa näköalat ovat laajentuneet ja huippukokous tarkastelee tietoyhteiskuntaa hyvin monipuolisesti.

On luonnollista että YK:ssa kehitysmaiden erityistarpeet nousevat etualalle. WSIS:n tehtävänä on nimenomaan löytää ratkaisuja, joilla edistetään uuden tieto- ja viestintäteknologian (ICT) käyttöä kehityksen välineenä digitaalisen kuilun kuromiseksi umpeen. Tietoyhteiskunta tarjoaa kehitysmaalle mahdollisuuksia ylittää kehityksen askelmia. >>>>

Kuva Tapio S. Linna

Kuva Tapio S. Lima, kuvassa Asko Numminen

Valmistelujen tärkeänä ulottuvuutena on ollut tietoyhteiskunnan eri intressiryhmien osallistumisen ja vaikuttamisen turvaaminen.

Tämä ei ole ollut helppoa varsinkaan kun asiakirjojen valmistelussa on siirrytty neuvotteluvaiheeseen. Miten kansalaisjärjestöille ja yksityiselle sektorille sekä kansainvälisille järjestöille voidaan avata osallistumismahdollisuus, kun YK-järjestelmässä edelleenkin neuvottelut ovat hallitustenvälistä toimintaa?

WSISin puitteissa on jouduttu venyttämään olemassa olevia YK:n menettelytapoja ja löytämään uusia innovatiivisia keinoja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen hyväksi. Tässä on onnistuttu kohtalaisen hyvin. Kansalaisjärjestökenttä on erilaisuudestaan huolimatta pystynyt koordinoimaan kannanottonsa erinomaisesti ja monia sen ehdotuksia on otettu neuvottelujen pohjaksi.

Avoimia kysymyksiä

Jäljellä olevissa neuvotteluissa on ratkaistava jäljellä olevat avoimet kysymykset. Huippukokous kestää vain kolme päivää eikä siinä enää ole mahdollisuus neuvotella loppuasiakirjoista. Suurimmat erimielisyydet koskevat seuraavia kysymyksiä:

1. Tietoyhteiskunnan arvopohja.

Kehittyneet maat haluavat ankkuroida tietoyhteiskunnan YK:n ihmisoikeusjulistukseen ja sen sisältämiin sanan ja ilmaisunvapauden määräyksiin, koska niiden mielestä tietoyhteiskuntaa voidaan rakentaa vain näiden vapauksien pohjalta.

Eräät kehitysmaat haluavat kytkeä tähän keskusteluun oikeuden kehitykseen sekä liittää mukaan maininnan siitä, että toiminnan täytyy tapahtua kansallisen lainsäädännön puitteissa.

WSIS:ssä toistuu näin ollen keskustelu, jota on käyty ihmisoikeuksista jo vuosia muissa YK-yhteyksissä, erityisesti YK:n ihmisoikeuskomisiossa. Eräät maat haluavat kytkeä ihmisoikeuseriaatteisiin tiedon sisällön ja ne eettiset arvot, joita tietoverkoissa siirrettävissä viesteissä pitäisi noudattaa.

2. Tiedotusvälineiden asema.

Sananvapauden yksi ulottuvuus on vapaan median asema ja tässäkin kysymyksessä jäsenmaiden kannat heijastavat niiden olemassa olevia yhteiskuntajärjestelmiä ja tiedotusvälineiden asemaa yhteiskunnassa.

Kaikki kehitysmaat eivät ole hyväksyneet sitä, että tiedotusvälineillä, medialla olisi erityis-

asema tietoyhteiskunnassa: yhteisymmärrystä ei ole saatu siitä, että media olisi oma erillinen kategoria tietoyhteiskunnan osapuolten (stakeholders) joukossa.

3. Tietoyhteiskunnan vaatimien investointien rahoittaminen.

Tietoyhteiskunta ei synny ilman tieto- ja viestintäverkkoja ja niiden kautta tarjottavia palveluita. Palveluiden saattaminen kaikkien saataville vaatii suuria investointeja.

Pääosin rahoitus tulee yksityiseltä sektorilta, mutta rahoitusta on vaikea saada syrjäseuduille ja muihin kohteisiin, joissa tuotto-odotukset ovat pieniä. Tarvitaan julkisen sektorin aktiivista panosta.

Rahoituskeskustelu on pysähtynyt siihen, että Afrikan maat ajavat uutta erityisrahastoa (Digitaalinen solidaarisuusrahasto), jota teollisuusmaat taas vastustavat. Vastineeksi kehittyneet maat tarjoavat ns. Monterreyn mallia, jossa rahoituskysymystä tarkastellaan laajasta näkökulmasta ottaen mukaan julkisen ja yksityisen pääoman, kotimaiset voimavarat ja ulkoisen rahoituksen, bilateraaliset ja monenväliset rahoituskanavat jne.

Perusrakenteen lisäksi esillä on kysymys siitä, miten kehitysmaat voisivat saada käyttöönsä edullisimmin omiin tarpeisiinsa sopivia ohjelmistoja. Eräänä vaihtoehtona on avoimen lähdekoodin käyttöön perustuva teknologia, joka voi tarjota hinnaltaan edullisia ratkaisuja.

4. Tietoyhteiskunnan toimintaympäristö.

Teollisuusmaat ovat korostaneet, että avainasemassa on oikean juridisen ja hallinnollisen toimintaympäristön luominen ICT-toiminnoille.

Tämän näkemyksen mukaan tietoyhteiskunnat tarvitsevat toisaalta vapaata markkinaympäristöä, joka suosii kilpailua ja innovaatioita ja toisaalta selkeätä ja toimivaa säätelyä, jota esim. televiestintäsektorilla hoitaa riippumaton säätelyviranomainen.

Teollisuusmaat lähtevät siitä, että jos toimintaympäristö on investointeja suosivaa, ensi sijassa yksityinen sektori huolehtii investoinneista. Kehitysmaat ovat karsastaneet ehdotuksia, joiden ne katsovat rajoittavan omaa kansallista päätösvaltaansa ja maat korostavat kunkin maan oman hallituksen keskeistä tehtävää tietoyhteiskuntien rakentamisessa paikallisten lakien ja olosuhteiden mukaisesti.

5. Internetin hallinta.

Useimmat kehitysmaat katsovat, että nykyinen yksityissektorin toimintaan perustuva internetin hallintajärjestelmä ei enää vastaa tämän päivän tarpeita. Internetistä on kehittynyt tärkeä osa julkista infrastruktuuria, jonka hallinnassa tulee

vahvistaa julkisen sektorin asemaa. Eräät kehitysmaat ajavat uuden hallitustenvälisen järjestön perustamista hoitamaan niitä internetin tehtäviä, jotka koskevat ns. yleistä etua.

Teollisuusmaiden yleinen näkemys on, että internetin kansainvälisen hallinnan kehittämisessä on edettävä asteittain julkisen vallan vahvistamisen suuntaan, mutta tässä vaiheessa ei ole syytä luopua nykyisestä perusmallista, joka on yksityissektorin hallinnoima ja jossa hallituksilla on neuvoo-antava rooli. Järjestelmän nopea uudistaminen voisi johtaa järjestelmän toimintavaikeuksiin.

6. Tietoturva.

Kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että tiedon ja tietojärjestelmien turvallisuuden vahvistaminen on tietoyhteiskunnan suurimpia haasteita. Tietoyhteiskunnan osapuolilla on oltava luottamus tietoon ja palveluihin.

Yhteisymmärrys vallitsee myös siitä, että tietoturva on parannettava laajalla rintamalla kaikkien osapuolien toimesta: tarvitaan uudenlaista turvallisuuskulttuuria, jossa niin tavalliset kansalaiset kuin ICT-sektorin ammattilaiset ja julkinen valta antavat oman panoksensa tietoturvan vahvistamiseksi.

Erimielisyyksiä on mm. siitä tulisiko tietoturvan yhteydessä huippukokouksessa rajoitua vain siviilisektorin toimintoihin ja jättää puolustus ja terrorismin vastainen toiminta muihin yhteyksiin. Erimielisyyksiä on myös aiheuttanut se, mikä rooli YK:lle tulisi antaa tietoturvan vahvistamiseen tähtäävissä kansainvälisissä toiminnoissa.

Hyödyt kaikille

Marraskuussa pidettävässä uudessa valmistelukokouksessa pyritään löytämään ratkaisut näihin vielä avoimiin kysymyksiin. Samalla on korostettava, että WSIS:n valmistelujen aikana on jo päästy yhteisymmärrykseen monista periaatteellisista linjauksista.

Yksi tärkeimmistä on, että tietoyhteiskuntien palvelujen tulisi olla kaikkien kansalaisten saatavilla ja jokaisen tulisi päästä hyötymään tietoyhteiskunnan tarjoamista palveluista.

Tämän saavuttaminen vaatii ponnistuksia kaikilta tietoyhteiskunnan osapuolilta, hallituksilta, yksityiseltä sektorilta ja kansalaisyhteisöltä. Huippukokouksen toimintasuunnitelman valmisteluissa päästiin äskeisessä valmistelukomitean kokouksessa pitkä harppaus eteenpäin ja se sisältää hyvin paljon konkreettisia toimintaehdotuksia, joiden avulla tämä visio kaikkien kansalaisten tietoyhteiskunnasta on tarkoitus toteuttaa.

Asko Numminen

Kirjoittaja on ulkoasiainministeriön suurlähettiläs ja erityisedustaja YK:n tietoyhteiskuntahuippukokouksessa.

Kansalaisyhteiskunta mukana valmistelemassa huippukokousta

YK:n tietoyhteiskuntahuippukokouksen kolmannen valmisteleavan kokouksen jatkokokous pidettiin Genevessä 10. – 14.11.2003. Eeva-Maria Vuorenmaa raportoi kokouksen valmisteluja.

Kansalaisyhteiskunnan (*Civil Society*) istunto alkaa, kuten tavallista, kymmenen minuuttia myöhässä. Istuntoja pidetään päivittäin YK:n tietoyhteiskuntahuippukokousta (WSIS) edeltävän kolmannen virallisen hallitusten välisen valmistelukokouksen jatkokokouksen yhteydessä.

”Meidän tulee lausua kantamme hallituksille iltapäivällä käsiteltävään WSIS-toimintaohjelmaluonnokseen” toteaa **Nilo Cayqoue** ja avaa samalla keskustelun ensimmäisestä asiakohdasta kansalaisyhteiskunnan tämän päivän istunnossa. Alkuperäiskansojen oikeuksia valvovan työryhmän edustaja Cayqoue on juuri valittu istunnon puheenjohtajaksi, joka vaihtuu maantieteellistä rotatiota noudattaen päivittäin. Cayqoue on argentiinalainen ja vastaa Etelä-Amerikan puheenjohtajuudesta.

Asialista on pitkä ja kaikeksi epäonneksi viralliset tulkit eivät ole tällä kertaa paikalla. Keskustelua käydään vuoroin englanniksi, vuoroin ranskaksi, ja osallistujilta tulevien kommenttien seuraaminen tuottaa monille vaikeuksia. Kysymys hallituksille pidettävästä puheenvuorosta on kuitenkin tärkeä ja vaatii istunnon siunauksen.

Kansalaisyhteiskunta tarkkailijasta toimijaksi

Kansalaisjärjestöt, naisjärjestöt edelläkävijöinä, ovat kautta aikain osallistuneet hallitusten välisiin YK-konferensseihin. Ne ovat tehneet aktiivista vaikuttamistyötä neuvotteluihin osallistuvien hallitusten edustajien keskuudessa kotimaassa, ”käytäväkeskusteluissa” ennen konferensseja ja niiden aikana. Yhteistä näkemystä ja strategiaa keskeisten asiakysymysten edistämiseksi on rakennettu myös YK:n virallisten konferenssien kanssa samaan aikaan järjestettävissä foorumeissa.

Suljetut ovet ovat tavallisesti pitäneet kansalaisjärjestöt neuvottelusalien ulkopuolella ja YK:ssa hyväksytyjen säädösten mukaisesti kansalaisjärjestöjen mahdollisuus seurata hallitusten välistä virallista kokoontumista on edellyttänyt konsultatiivista asemaa tai nimitystä kansallisesti valittavaan viralliseen valtuuskuntaan.

Tietoyhteiskuntahuippukokouksen valmisteluissa on otettu askel kohti avoimempia ovia.

Kansalaisyhteiskunnan mahdollisuus viiden minuutin puheenvuoroihin hallitusten välisissä neuvotteluissa oli ensimmäisen kerran käytössä syyskuussa pidetyn kolmannen WSIS-valmistelu-

kokouksen aikana ja samaa käytäntöä on jatkettu myös marraskuun kokouksessa.

Paljon on vielä tehtävää, jotta YK hallitusten välisenä maailmanjärjestönä tekisi mahdolliseksi kansalaisyhteiskunnan todellisen osallistumisen. Kansalaisyhteiskunnan kuuleminen tulevan huippukokouksen kynnyksellä ei ole automaattisesti merkinnyt heidän *kuuntelemistaan*.

Nykyinen järjestelmä ei anna hallituksille mahdollisuutta välittömästi kommentoida tarkkailijoiden esille tuomia näkökohtia.

Monen maan kohdalla kyse on ennen muuta haluttomuudesta kuunnella, mitä ”ulkopuolisilla” edustajilla on sanottavana. Perustellusti kansalaisyhteiskunnan edustajat pelkäävätkin uuden menettelyn muodostuvan vain tekniseksi käytännöksi ilman todellisia vaikutuksia.

Tietoyhteiskunta-huippukokous lähestyy

Vuonna 2002 pidetyn YK:n kestävän kehityksen huippukokouksen yhteydessä otettiin ensimmäistä kertaa virallisesti käyttöön käsite *multi-stakeholders*, jolla viitataan hallitusten, kansainvälisten organisaatioiden, kansalaisyhteiskunnan ja yrity maailman väliseen yhteistoimintaan ja yhteisvastuuseen maailmanlaajuisten kehitystavoitteiden saavuttamiseksi.

Yhteistoiminta on lähtökohtana myös tulevalle huippukokoukselle ja sen hyväksymän vision toteuttamiselle käytännössä.

Tämän vuosituhannen haasteet äärimmäisen köyhyyden puolittamisesta, kestävän kehityksen saavuttamisesta tai tietoyhteiskuntien rakentamisesta ovat yksinkertaisesti liian suuria ja

laajoja, jotta maiden hallitukset voisivat vastata niihin yksin.

Eri tasoilla ja eri yhteiskunnallisten toimijoiden keskuudessa hyväiksi todetut käytännöt ja syntyvät uudet aloitteet on otettava vakavasti, sillä parhaassa tapauksessa ne voivat sisältää ratkaisun avaimia tietoyhteiskunnan rakentamisen ja siihen osallistumisen esteiden poistamiseksi.

WSIS-huippukokouksen valmisteluihin ja kansalaisyhteiskunnan työhön on osallistunut yli 30 teemaryhmää (mm. ihmisoikeusryhmä, naiset, lapset, alkuperäiskansat, media, tutkimus ja akatemia, tiede ja teknologia).

Huolestuttavan hitaasti edenneissä hallitusten välisissä valmisteluissa on jouduttu turvautumaan viikon pituiseen ylimääräiseen kokoukseen, jonka on tarkoitus saattaa loppuun syyskuussa kesken jääneet neuvottelut. Kahden ensimmäisen kokouspäivän aikana pitkälle iltaan jatkuneet neuvottelut ovat kohdistuneet julistusluonnokseen, joka sisältää edelleen useita hyvin kiistanalaisia kysymyksiä ihmisoikeuksista, tietoyhteiskunnan eettisestä ulottuvuudesta, rahoituksesta ja mahdollisen uuden rahaston perustamisesta.

Ratkaisuun vaadittaviin myönnytyksiin on pitkä matka ja maaryhmien näkemykset yhä kauempana toisistaan. Seuraavaksi käsiteltävänä on toimintaohjelmaluonnos, jonka neuvotteluista ei odoteta yhtään sen helpompia.

Konsensuksen löytäminen voi olla vaikeaa myös kansalaisyhteiskunnan istunnoissa. Tällä kertaa yhteisymmärrys hallituksille pidettävän puheenvuoron sisällöstä löytyy. Istunto lähenee loppuaan ja osallistujat alkavat liikehtiä levottomasti kohti ovea siirtyäkseen teemaryhmien tapaamisiin. ”Kiitoksia kokoukseen osallistuneille. Tapaamme huomenna samaan aikaan ja samassa paikassa”. Cayqoue on päättänyt istunnon.

Eeva-Maria Vuorenmaa

Kirjoittaja toimii suunnittelijana Suomen YK-liitossa. Hän osallistui YK:n huippukokousvalmisteluihin Genevessä syyskuussa ja uudestaan marraskuussa. Eeva-Maria Vuorenmaa myös koordinoi suomalaisten kansalaisjärjestöjen WSIS-NGO -työryhmää.

● Suomessa kansalaisjärjestöt ovat osallistuneet WSIS-työhön nostamalla esiin tietoyhteiskunnan rakentamisessa keskeisenä pitämiään päämääriä. Aiheesta on myös järjestetty seminaareja ja keskustelutilaisuuksia. Suomen YK-liiton koordinoima WSIS-NGO-työryhmä on avoin kaikille huippukokouksesta ja sen valmisteluista kiinnostuneille. Ilmoittaudu sähköpostilla osoitteeseen eeva-maria.vuorenmaa@ykliitto.fi.

● Kansalaisjärjestöjen WSIS-aiheiset www-sivut löytyvät osoitteesta: <http://fi.oneworld.net/section/fi/wsisis>

WSIS – digitaalista sillanrakennusta

Vuonna 2001 YK teki päätöksen tietoyhteiskuntaa käsittelevän huippukokouksen (*World Summit on the Information Society, WSIS*) järjestämisestä. Huippukokouksen tavoitteena on löytää keinoja, joilla nykyaikainen tieto- ja viestintätekniologia hyödyttäisi tasa-arvoisemmin kaikkia maailman maita ja asukkaita. Tarkoitus on etsiä keinoja digitaalisen kuilun poistamiseksi eri maiden ja yhteiskuntaryhmien väliltä.

Huippukokouksen tehtävänä on luoda selkeä poliittinen julkilausuma ja konkreettinen toimintasuunnitelma tietoyhteiskuntaa koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi. YK:n seuraava tietoyhteiskuntaa käsittelevä huippukokous järjestetään kahdessa osassa: Genevessä joulukuussa 2003 ja Tunisiassa marraskuussa 2005.

Roolimme tulevassa kokouksessa on tärkeä – onhan Suomi kehittynyt lyhyessä ajassa tietoyhteiskunnaksi, jonka kehitystä on tuettu vahvasti verovaroin. Hyvänä esimerkkinä Suomen vahvasta roolista on se, että tasavallan presidentti **Tarja Halonen** avaa huippukokouksen.

Suomen malli esimerkkinä

Suomen kehitys tietoyhteiskunnaksi on hyvin poikkeuksellinen: meillä on samanaikaisesti pitkälle kehittynyt tietoyhteiskunta ja hyvinvointivaltio. Suomessa hallituksella on tietoyhteiskuntaohjelma, jonka tarkoituksena on edistää tuottavuutta, sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa sekä kansalaisten hyvinvointia hyödyntämällä tieto- ja viestintätekniikkaa koko yhteiskunnassa.

Suomessa kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiudet ovat hyvät: koululaiset ovat tottuneita internetin kuluttajia ja jopa yli 90-vuotiaat eläkeläiset käyttävät kirjastojen verkkoyhteyksiä. Palveluja on siirretty kattavasti verkkoon siten, että pystymme hoitamaan esimerkiksi monia julkishallintoon liittyviä asioita verkon kautta. Suomen kehittyminen menestyväksi tietoyhteiskunnaksi edellytti laadukasta ja kaikille saavutettavissa olevaa koulutusjärjestelmää, ja edelleen on pidettävä huolta siitä, että jokaisella on mahdollisuus kouluttautua ja kehittyä elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Tämä on edellytys sille, että tietoyhteiskunta on mahdollisuus kaikille suomalaisille.

Mikä on YK:n huippukokousten merkitys?

Se, millaisen roolin haluaa YK:n huippukokouksille antaa, riippuu vastaajasta. Itse haluan kuitenkin korostaa huippukokousten merkitystä tahdonosoituksena sille, että kehityksen suuntaan halutaan kollektiivisesti vaikuttaa.

Huippukokouksissa asetetaan globaali agenda tavoitteista, joiden toteuttamiseen valtiot haluavat sitoutua. Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssissa 1992 valtiot sitoutuivat ensimmäistä kertaa korkeimmalla poliittisella tasolla kestävään ja oikeudenmukaiseen kehitykseen, köyhyyden vähentämiseen ja kehitysmaiden erityiskohteluun.

Tuoreessa muistissa on Johannesburgin huippukokous (2002), jossa hyväksyttiin konkreettisia

toimia sisältävä kestävä kehityksen toimintaohjelma. Huippukokousten toimintaohjelmat eivät sinänsä takaa niiden toimeenpanoa. On kuitenkin nähtävissä, että asioiden esiin nostaminen ja kunnianhimoisten tavoitteiden asettaminen ovat vaikuttaneet kansalliseen päätöksentekoon ja toimintaan.

Tietoyhteiskunnalle arvot ja suunta

YK:n huippukokoukselle on – jälleen kerran – asetettu korkeat päämäärät. Tietoyhteiskunta-kokouksen päätavoitteita on kolme. Ensinnäkin tieto- ja viestintätekniologia on tarkoitus tuoda kaikkien saataville. Toiseksi teknologian avulla halutaan edistää YK:n vuosituhatjulistuksen kehitystavoitteita kuten äärimmäisen köyhyyden puolittamista ja kaikkien peruskoulutuksen turvaamista. Kolmanneksi etsitään keinoja luottamuksen ja turvallisuuden lisäämiseksi teknologian käytössä.

Käytännössä toimintasuunnitelmassa tavoitellaan tietoverkkoyhteyksiä julkishallintoon, kouluihin ja jopa maailman jokaiseen kylään! Ajatuksena on, että kaikki maat laativat lähivuosina kansallisen e-strategian tavoitteiden toteuttamiseksi. Kehityksen seuraamista auttaa erityinen kehitysindeksi, jonka avulla maiden edistymistä voidaan vertailla.

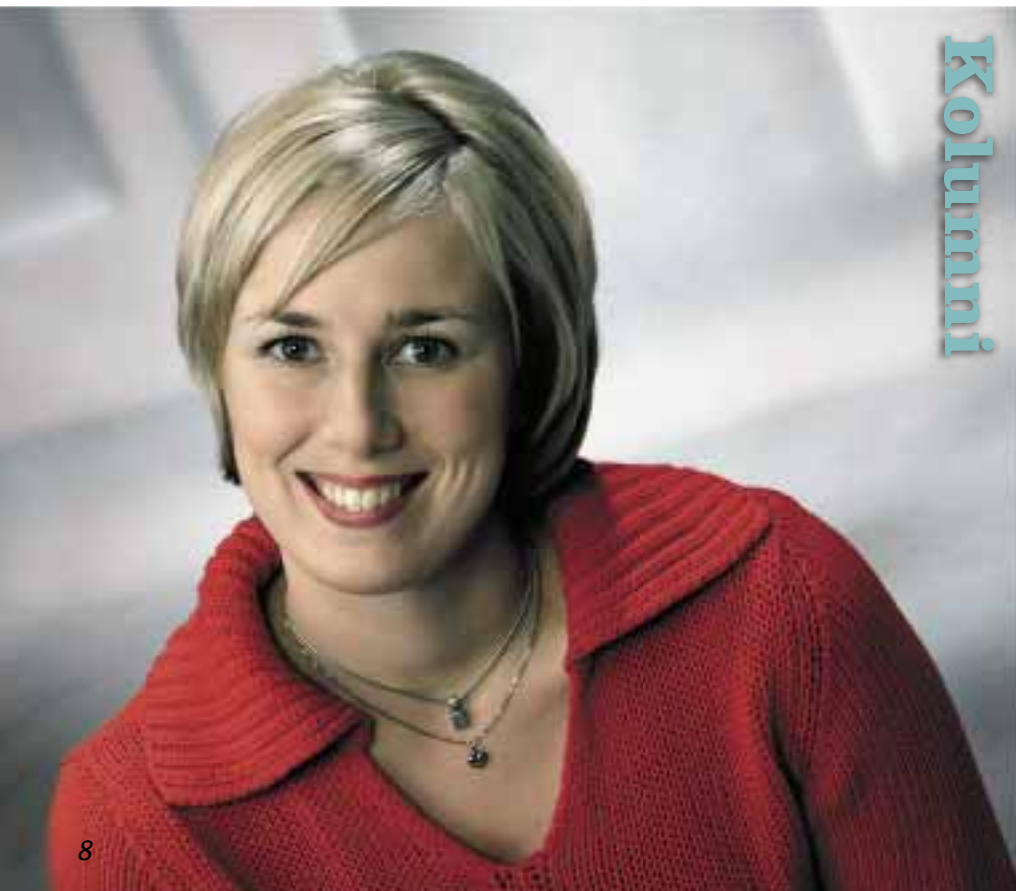
Tietoyhteiskunta ei ole pelkkää teknologiaa tai verkkoyhteyksiä, vaan siihen täytyy liittyä myös ihmisoikeuksien ja demokratian kunnioittaminen. Omiin asioihin vaikuttaminen ja keskusteluun osallistuminen ovat mahdollisia silloin, kun tieto on saavutettavissa. Tietoyhteiskunnassa kaikilla on oltava mahdollisuus avoimeen tiedonsaantiin – myös nuorilla, naisilla ja heikommassa asemassa olevilla. Aito kansalaisyhteiskunta voi syntyä tasa-arvoisessa ja oikeudenmukaisessa tietoyhteiskunnassa. Voidaan siis sanoa, että tietoliikenneyhteydet ilman lukutaitoa ja avointa keskustelukulttuuria ovat yhtä hyödyllisiä kuin kirjat, joita kukaan ei osaa lukea.

Kehitys, myös tietoyhteiskuntahanke, ei ole arvovapaata vaan se pohjaa valintoihin. Huippukokous on tilaisuus periaatejulistuksen ja toimintasuunnitelman avulla määrittää ne arvot, joita me haluamme tietoyhteiskuntakehityksen pitävän sisällään.

Mielestäni kokouksen tärkein tavoite on digitaalisen sillan rakentaminen pohjoisen ja etelän välille. Teollisuus- ja kehitysmaiden on yhdessä kannattava vastuu globaalin tietoyhteiskunnan luomisesta.

Jutta Urpilainen

Kolumnisti on kansanedustaja (sd.) ja Suomen YK-liiton varapuheenjohtaja

Tietoyhteiskunta ja sen haavoittuvuus

Tietoyhteiskunta ja tietoverkot ovat haavoittuvia hyökkäyksiä vastaan. Tunnettu tietotekniikan asiantuntija Arto Karila tarkastelee artikkelissaan tietoyhteiskuntaa ja siihen kohdistuvia uhkia.

Käsitettä tietoyhteiskunta on julkisissa puheenvuoroissa yritetty määritellä useilla eri tavoilla. On esimerkiksi sanottu, että yhteiskunta, jossa työntekijöiden enemmistö tekee tietotyötä, on tietoyhteiskunta. Seuraavaksi pitäisi määritellä mitä tarkoitamme tietotyöllä.

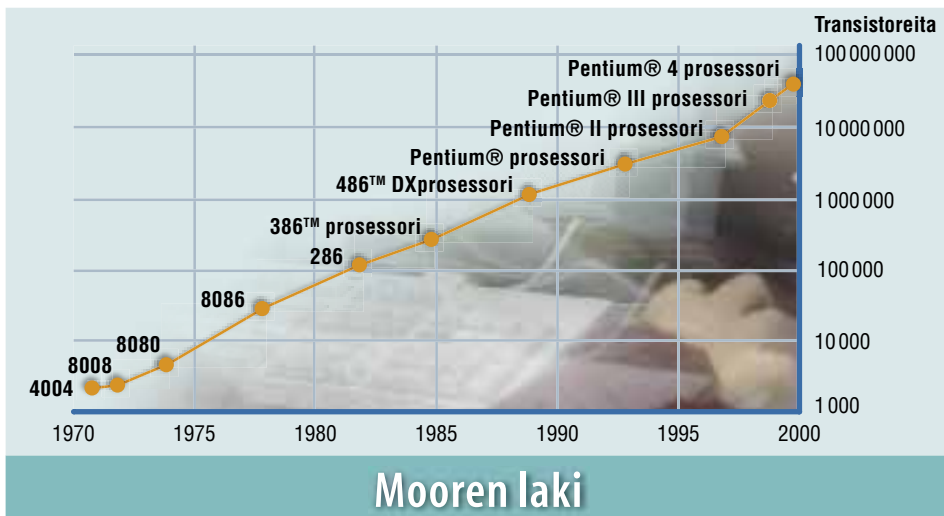
Tietoyhteiskuntaa ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista tai edes mahdollista määritellä. Sen sijaan voimme todeta, että tietoyhteiskunnalle luonteenomaista on tiedon suuri merkitys tuotannossa sekä yhteiskunnan ja ihmisten päivittäisessä toiminnassa. Tieto mielletäänkin nykyisin keskeiseksi tuotannon tekijäksi työvoiman, raaka-aineiden ja pääomien ohella.

Tiedolla on ainakin kolme mahdollista roolia tuotannossa:

- Tieto asiakkaista ja näiden tarpeista sekä tarpeiden tyydyttämiseen tarvittava tietotaito (know-how) muodostavat tiedon ehkä perinteisimmän roolin tuotannossa. Myös logistiikka, joka auttaa meitä tuottamaan ja jakelemaan tuotteet ja palvelut tehokkaasti, kuuluu osana tähän tiedon rooliin tuotannossa.
- Yhä useammin tieto esiintyy tuotteissa niiden osana, ns. tuote-elementtinä. Esimerkiksi Nokian matkapuhelimen arvosta suuri osa muodostuu ohjelmistosta, joka ohjaa laitteen toimintaa, toteuttaen mm. käyttöliittymän ja GSM-standardin mukaisen tiedonsiirron puhelimen ja verkon välillä. Ohjelmisto on aineetonta. Sillä ei ole esimerkiksi painoa tai fyysisiä dimensioita vaan se on bittejä (ykkösiä ja nollia) laitteen muistissa. Kuitenkin se vaikuttaa oleellisesti tuotteen toimintaan ja arvoon.

- Tieto esiintyy myös itsenäisenä tuotteena. Esimerkkejä tästä ovat musiikki ja videot, jotka nykyään levitetään digitaalisessa muodossa ja ovat siis puhdasta tietoa. Asiakas ei maksa fyysisestä taltiosta (esimerkiksi CD-levystä) vaan oikeudesta kuunnella sen sisältämää musiikkia omilla laitteillaan. Samaan ryhmään kuuluvat tietokoneiden ohjelmistot, kuten esimerkiksi Microsoftin Windows -käyttöjärjestelmät ja Office-sovellukset, joita käytetään useimmissa maailman työasemissa.

Tietoyhteiskunta ei välttämättä tarkoita samaa kuin tietotekniikkayhteiskunta. Jo tuhansia vuosia ihmiset ja yhteiskunnat ovat käyttäneet tietoa hyväkseen ja tallentaneet sitä eri tavoin. Nykyaikainen tieto- ja tietoliikennetekniikka (englanniksi Information and Communication Technology, ICT) antaa kuitenkin ennennäkemättömät mahdollisuudet kerätä, tallentaa, jalostaa, levit-

USA:ssa tietotekniikka on saanut aikaan merkittävää kansantuotteen kasvua

tää ja hyödyntää tietoa. Tietoverkoissa tieto siirtyy hetkessä minne tahansa maailmassa vuosi vuodelta nopeammin ja edullisemmin. Vasta tieto- ja tietoliikennetekniikan viimeaikainen kehitys on mahdollistanut todellisen tietoyhteiskunnan kehittymisen.

Yleisesti uskotaan, että kasvava ICT:n soveltaminen on merkittävin työn tuottavuutta kasvattava tekijä kehittyneissä maissa lähivuosikymmeninä. USA:ssa on jo selviä merkkejä siitä, että ICT:n soveltamisella on saavutettu merkittävää kansantuotteen kasvua. Euroopassa ja Pohjoismaissa ns. ICT-diffuusion vaikutukset ovat jo selviä mutta eivät vielä yhtä ilmeisiä kuin USA:ssa.

Tieto- ja tietoliikennetekniikan kehitys

Ns. Mooren lain mukaan mikroprosessorien suorituskyky kaksinkertaistuu puolentoista vuoden välein samalla kun niiden hinta pysyy ennallaan. Muistit, tiedonsiirtoverkot ym. tieto- ja tietoliikennetekniset komponentit kehittyvät samaan tapaan. Tämä kehitys on jatkunut jo kolmekymmentä vuotta tuoden mm. mikrotietokoneet, pelikonsolit ja monet muut elektroniset laitteet kaikkien ulottuville. Mooren laki toiminee likimain nykyiseen tapaan ainakin vuoteen 2020 asti. Tämä merkitsee sitä, että ICT tunkeutuu lähivuosina yhä uusille sovellusalueille.

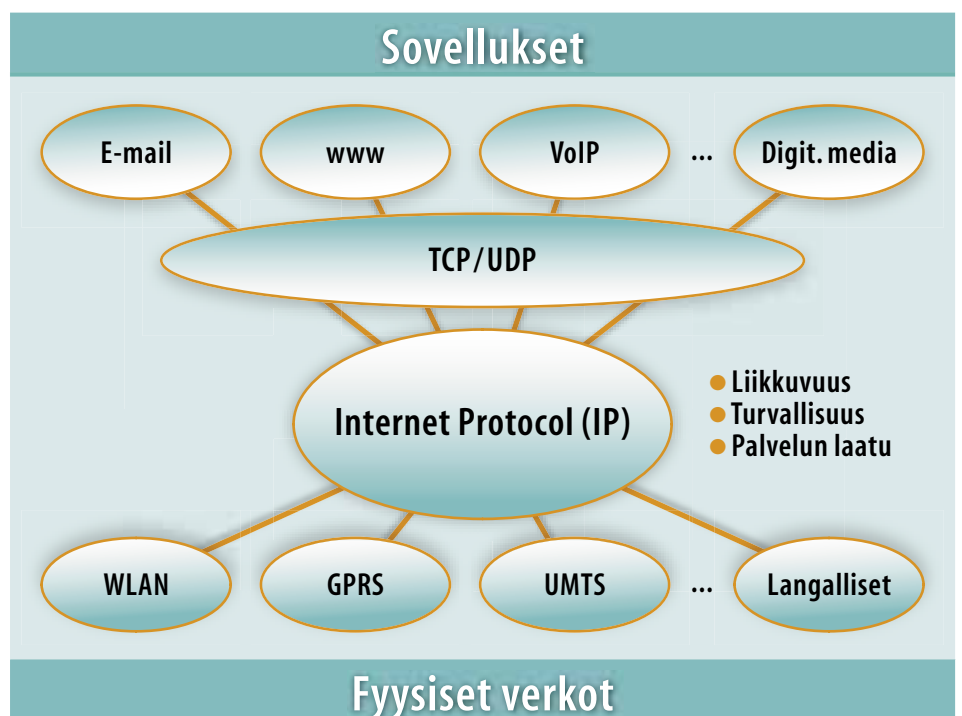
Tietokoneiden keskusyksiköt, muistit yms. ovat mikropiirejä. Näiden pääasiallinen raaka-aine pii (kemialliselta merkiltään Si) on maailman yleisimpiä alkuaineita. Kynnen kokoisen mikropiirin valmistamiseen tarvitaan hyvin pieni määrä piitä. Tiedonsiirtoon käytettävät optiset kuidut valmistetaan piidioksidista (SiO₂), joka yleisemmin tunnetaan nimellä kvartsi. Sulatettu kvartsi ei jäähtyessään kiteydy vaan muuttuu amorfiseksi kvartsilasiksi, josta voidaan vetää optisia kuituja. Hiuksen paksuinen kvartsilasikuitu painaa 27 g/km ja siinä voidaan nykyai-

kaisilla tiedonsiirtojärjestelmillä siirtää Tb/s (terabitit tai miljoona miljoonaa bittiä sekunnissa). ICT:n fyysinen raaka-aine on siis hiekka, jota tarvitaan hyvin pieniä määriä ja josta syntyy arvokkaita tieto- ja tietoliikenneteknisiä komponentteja. ICT:n kehitys on ainakin tältä osin kestäväällä pohjalla.

ICT-laitteistojen kehitys on vaikuttavaa mutta suuremman haasteen muodostavat ohjelmistot. Käyttöjärjestelmien ja erilaisten varusohjelmistojen ja sovellusten kehittäminen ei ole läheskään yhtä hyvin hallittu tekniikan osa-alue kuin laitteistot, joissa nämä toimivat. Verkotettujen maailmanlaajuisten tietojärjestelmien suunnittelu ja toteutus ovat vielä toistaiseksi enemmän taidetta kuin hyvin hallittua insinööryötä.

Modernin tietoliikenteen perusta on internet-arkkitehtuuri, jonka ydinteknologia on In-

ternet Protocol (IP). Internet-teknologia kehitettiin 1970-luvulla USA:ssa tukemaan puolustusministeriön tutkimushankkeita. Internetin myötä se on levinnyt koko maailmaan ja IP-verkkoja käytetään nykyisin laajasti kaikenlaisiin sovelluksiin. IP:n vahvuus on siinä, että se on riippumaton sekä tiedonsiirtoverkoista että sovelluksista. Sitä voidaan käyttää erilaisten langallisten ja langattomien lähi- ja kaukoverkkojen päällä ja sen varaan voidaan toteuttaa mitä erilaisimpia sovelluksia, kuten esimerkiksi sähköposti, www, puheensiirto (Voice over IP, VoIP) ja digitaalinen media. IP:hen ollaan parhaillaan lisäämässä liikkuvien päätelaitteiden tukea, palvelunlaatua sekä salaustekniikoin toteutettua tietoturvaa. Näillä ominaisuuksilla lisätynä se tulee vähitellen syrjäyttämään perinteisen tekniikan myös mobiiliverkoissa sekä äänen ja videon siirrossa.

Edellä kuvattua internet-teknologiaa käytetään sekä maailmanlaajuisessa avoimessa internet-verkossa että yritysten sisäisissä verkoissa (intranet) ja yritysten välisessä tiedonsiirrossa (extranet tai kumppaniverkko). Tekniikaltaan internet, intranet ja extranet ovat samanlaisia. Niiden välinen ero on käyttöpolitiikassa. Internet on avoin kun taas intranet on suljettu verkko. Intranetin ja internetin välillä on yleensä ns. palomuurri, joka yhdistää nämä hallitulla tavalla toisiinsa.

Yhteiskunnan riippuvuus tieto- ja tietoliikennetekniikasta

Lähivuosikymmenet tulevat olemaan vastaavaa tieto- ja tietoliikennetekniikan läpimurron aika kuin 1900-luku oli sähkön. ICT-järjestelmät tulevat tunkeutumaan kaikille inhimillisen toiminnan alueille ja muuttamaan koko yhteiskunnan toimintaa. Sähkö oli 1800-luvun huipputeknologi. Nykyisin se on jotain, mikä on kaikkialla läsnä ja mitä pidämme itsestäänselvyytenä. Oikeastaan huomaamme sähkön vasta sitten kun sen jakelu poikkeuksellisesti ei toimi, kuten viimeaikaisten laajojen sähkökatkosten yhteydessä.

Yhteiskunnan riippuvuus tieto- ja tietoliikenneteknisistä järjestelmistä on jo nyt merkittävä ja kasvaa jatkuvasti. Suomessa ICT:n jatkuvasta toiminnasta täysin riippuvaisia ovat mm. pankit, tiedotusvälineet, sähkönjakelu, liikenne, teollisuustuotanto ja yhä useammat muut yhteiskunnan keskeiset toiminnot. Yritykset ja suuret julkishallinnon organisaatiot ovat parhaillaan integroimassa kriittisiä toimintojaan maailmanlaajuisiin tietoverkkoihin ja siirtävät sisäistä puhelinliikennettä internet-teknologiaan perustuviin sisäisiin verkkoihin-

sa (intranet). Seuraavassa vaiheessa puheen siirto yleistyy myös avoimessa internetissä, joka vähitellen syrjäyttää yleisen puhelinverkon.

Tietoyhteiskunnassa tieto on arvokasta pääomaa, joka on suojattava. Tietoturvalta tarkoitetaan arvokkaiden tietojen suojaamista valtuuttamattomalta paljastumiselta tai muuttumiselta sekä niiden käytettävyyden varmistamista. Perinteisesti tärkeinä asioina on pidetty tietojen luotamuksellisuutta ja eheyttä. Yhteiskunnan toiminnan perustuessa yhä enemmän tietoverkkoihin, näiden lamautuminen lamauttaisi koko yhteiskunnan. Tietojen luotamuksellisuus ja eheys voidaan suojata käyttäen salaustekniikoita mutta tietoverkkojen ja -järjestelmien suojaaminen ns. palvelunestohyökkäyksiltä, joilla pyritään lamauttamaan niiden toiminta, on erittäin haasteellinen tehtävä.

Internet sodan ja konfliktin välineenä

Tietoverkot ovat haavoittuvia hyökkäyksiä vastaan. Avoimia tietoverkkoja ja niissä toimivia tietojärjestelmiä vastaan voidaan tehokkaasti hyökätä vähäisin resurssein mistä tahansa maailmassa. Tilannetta vaikeuttaa se, että hyökkäyksen uhrin voi olla vaikea havaita olevansa hyökkäyksen kohteena ennen kuin suuria vahinkoja on jo tapahtunut. Lisäksi hyökkääjän tunnistaminen on yleensä vaikeaa.

Keskeisiä tietoverkkoihin kohdistuvia uhkia ovat ainakin seuraavat. On huomattava, ettei lista ole kattava eivätkä siinä esitetyt uhat ole toisiaan pois sulkevia vaan ne voivat esiintyä erilaisina yhdistelminä.

- Järjestelmiin tunkeutuminen verkon kautta ja tämän seurauksena luottamuksellisen tiedon paljastuminen, tiedon muuttuminen ja tuhoutuminen sekä järjestelmien normaalin käytön estyminen.
- Palvelunestohyökkäykset, joilla verkkojen tai tietojärjestelmien toiminta lamautetaan verkon kautta.
- Tuholaisohjelmat, kuten virukset ja madot, jotka leviävät nopeasti verkon kautta.
- Kansainvälinen terrorismi, jonka kohteena ovat yritysten ja yhteiskunnan kriittiset tietojärjestelmät.
- Vieraan valtion suorittama tietoverkkosodankäynti.

Suurin osa hyökkäyksistä on toistaiseksi ollut häiriintyneiden yksilöiden suorittamaa ilkivaltaa, jonka seuraukset voivat olla vakavia. Verkosta on haetavissa työkaluohjelmistoja, joilla tavalliset koulupojat pystyvät murtautumaan huonosti suojattuihin tietojärjestelmiin tai kirjoittamaan uusia virusohjelmia. Tämä näkyy havaittujen hyökkäysten ja uusien virusten määrän voimakkaana kasvuna viime vuosina. Nopeimmin kasvaa kuitenkin roskaposti, jonka määrä internetissä on jo ylittänyt asiallisen sähköpostin määrän ja kasvaa edelleen. Eräiden tietojen mukaan roskapostista aiheutuu jo nyt yrityksille ja yhteiskunnalle enemmän kustannuksia kuin tietomurroista tai tietokoneviruksista.

Myös tietoverkoissa tapahtuva yritysvakoilu on kasvussa ja sitä suorittavat usein eri valtioiden tiedusteluorganisaatiot. Kylmän sodan päättyminen ja kiristyvä kansainvälinen kilpailu ovat saaneet yhä useammat maat muuttamaan ulkomaantiedustelunsa painopistettä sotilaallisesta ja poliittisesta kaupalliseen tiedusteluun.

Suojautuminen tietoverkkoterrorismilta ja -sodankäynniltä on merkittävä haaste maanpuolustukselle ja koko yhteiskunnalle. Suomessa on viime vuosina laajasti hyväksytty ns. kokonaismaanpuolustuksen ajatus, jossa suojelun kohteena eivät ole pelkästään maa-alueet, ihmiset ja omaisuus vaan koko yhteiskunta elintärkeine toimintoineen ja tietojärjestelmineen. Tämä edellyttää laajaa yhteistyötä puolustusvoimien, muun yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kesken. Tätä yhteistyötä on perinteisesti koordinoit Puolustustaloudellinen suunnittelukunta (PTS). Vuoden 2002 alusta lähtien on tietoturvatyön kansallinen koordinointi vastuutettu Vies-tintävirastolle, johon on perustettu tietoturvaloukkauksiin ja niiden ennaltaehkäisyyn keskitetty ryhmä nimeltään CERT-FI.

Arto Karila

Kirjoittaja on Tekniikan tohtori ja TKK:n dosentti.

Hän toimii konsulttina Karila A. & E. Oy:ssä

- Lisätietoja: www.cert.fi

Kuva Tapio S. Lima

Miksi Suomi tarvitsee tietoyhteiskuntaohjelman?

Suomi on erityisesti tieto- ja viestintäteknologian tuottajana yksi maailman johtavista maista. Tieto- ja viestintäteknologian soveltamisessa meillä on kuitenkin edelleen paljon tehtävää – kuten monilla muillakin mailla.

Taloudellinen taantuma, väestön ikärakenteen ja huoltosuhteen muutos, EU:n laajeneminen ja globaalin kilpailun lisääntyminen edellyttävät, että Suomi panostaa edelleen voimakkaasti tietoyhteiskunnan kehittämiseen. Tavoitteena on viime kädessä edistää kansallista hyvinvointia, taata Suomen kilpailukyky myös tulevaisuudessa sekä tehostaa toimintoja ja parantaa kustannus-laatu-suhdetta niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla.

Näiden laajojen yhteiskunnallisten tavoitteiden, joissa tietoyhteiskunta-sanana edestä voitaisiin melkein jättää jo sana tieto pois, rinnalla on tärkeää luoda kaikille kansalaisille mahdollisuudet toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa, joka entistä enemmän perustuu tieto- ja viestintäteknologian aktiiviseen käyttöön.

Tärkeää on myös luoda edellytykset kansalaisten luottamukselle tietoyhteiskunnan palveluihin edistämällä tietoturvallisuutta. Tulevaisuudessa tietoyhteiskunta tulee entistä laajemmin ulottumaan jokaisen kansalaisen elämään joko henkilökohtaisten tietoliikenneyhteyksien tai vaikkapa julkisten palvelupisteiden kautta.

Ohjelman missiona on koko kansan tietoyhteiskunta: toisaalta se tarkoittaa tietoyhteiskuntapalveluiden ja -taitojen ulottamista kaikkien kansalaisten saataville – toisaalta yritysten kilpailukykyyn ja sitä kautta hyvinvointipalveluiden turvaamista.

Ohjelman sisältö ja toteutus

Tietoyhteiskuntaohjelman toteutussuunnitelma jakaantuu kahdeksaan eri osa-alueeseen:

- tietoliikenneyhteydet ja digitaalinen televisio-toiminta
- kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiudet ja tietoyhteiskuntapalveluiden käytön tehostaminen
- koulutus, työelämä, tutkimus ja tuotekehitys
- sähköinen asiointi julkishallinnossa
- sosiaali- ja terveydenhuolto
- sähköinen liiketoiminta, sähköiset sisällöt ja palvelut
- valtion oma tietohallinto
- lainsäädännölliset toimenpiteet.

Ohjelmalle valmistellaan paraikaa konkreettista toteutussuunnitelmaa hankkeineen, toimenpiteineen, aikatauluineen, vastuuhenkilöineen ja rahoituksineen. Suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti ja seurannasta tiedotetaan avoimesti. Toteutussuunnitelma tulee

olemaan julkinen asiakirja, joka on tarkoitettu niin ohjelman toteuttajien, poliittisten päättäjien kuin kaikkien kansalaisten ja eri organisaatioiden käyttöön.

Tietoyhteiskuntaohjelman keskeisiä haasteita ovat taustalla olevien prosessien kehittäminen niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäminen tieto- ja viestintäteknologian käyttöä tehostamalla. Tarkoituksena ei ole viedä kaikkia palveluita automaattisesti tietoverkkoihin vaan saavuttaa tilanne, jossa organisaatiot miettivät toimintatapojaan ja niiden uudistamista. Tavoitteena prosessien kehittämisessä ja tieto- ja viestintäteknologian käytön tehostamisessa tulisi olla esimerkiksi laadun ja asiakaspalvelun parantaminen sekä innovaatioihin kannustaminen.

Toteutussuunnitelma sisältää yhteensä noin 70 erilaista tietoyhteiskuntakehitykseen liittyvää toimenpidettä. Ohjelma on väline näiden toimien koordinoiminnin ja yhteistyön edistämiseksi sekä päällekkäisyyksien poistamiseksi.

Merkitäviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi 'Julkiset palvelut verkkoon' -hanke (JUPA), saumattoman palveluketjun toteuttaminen terveydenhuollossa, tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen sekä mediakasvatuksen edistäminen. Ohjelma elää läpi hallituskauden, eli uusia hankkeita voidaan lisätä, päättää ja suunnata uudestaan ohjelman edistyessä. Lisäksi syyskuussa perustettu tietoyhteiskuntaneuvosto ja sen jaostot voivat tehdä konkreettisia ehdotuksia ohjelman sisällön suhteen.

Tietoyhteiskuntaohjelma perustuu yksityisen ja julkisen sektorin läheiseen yhteistyöhön. Ohjelman käytännön työhön on otettu mukaan laajasti organisaatioita ja alan vaikuttajia yhteiskunnan eri osa-alueilta.

Ohjelman toteuttamista valvoo ministeriryhmä, jota johtaa pääministeri Matti Vanhanen. Muut jäsenet ovat liikenne- ja viestintäministeri Leena Luhtanen, opetusministeri Tuula Haatainen, toinen valtiovarainministeri Ulla-Maj Wierooos sekä puolustusministeri Sepo Kääriäinen.

Hallinnon sisällä ohjelmaa koordinoi ministeriöitä edustava johto- ja seurantar ryhmä.

Merkitävä ohjelman toimija on myös syyskuussa perustettu tietoyhteiskuntaneuvosto, jonka tavoitteena on edistää Suomen tietoyhteiskuntakehitystä ja lisätä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Neuvosto toimii tietoyhteiskunnan kehittämistä ohjaavana neuvottelu- ja koordinoitielimenä eri hallinnonalojen ja sidosryhmien välillä. Tietoyhteiskuntaohjelman ministeriryhmän lisäksi neuvoston jäsenenä on tietoyhteiskuntakehityksen kannalta keskeisiä vaikuttajia niin järjestöistä kuin yrityksistä.

Tietoyhteiskuntaohjelma ja YK:n WSIS-huippukokous

Kansainvälistä tietoyhteiskuntahuippukokousta on valmisteltu YK:n 'World Summit on the Information Society' -neuvotteluissa (WSIS) jo vuodesta 2001 alkaen.

Neuvottelujen tavoitteena on saavuttaa yksimielisyys julistuksesta ja toimintasuunnitelmasta, jotka hyväksyttäneen Genevessä tämän vuoden joulukuussa. Yksinkertaistettuna julistuksen tärkeänä tehtävänä on ilmaista kansainvälinen yksimielisyys tietoyhteiskuntaan liittyvistä periaatteista. Toimintasuunnitelman tulisi puolestaan antaa hallituksille ja tietoyhteiskuntapäätäjille käytännön ohjeita ja suosituksia julistuksessa sovittujen päämäärien toteuttamiseksi.

Sopimukset ovat ensimmäisiä laatuaan tietoyhteiskuntakehityksen sääntelyssä. Suomessa WSIS-neuvotteluja on valmisteltu ulkoministeriön johdolla ja sopimusten valmisteluun on osallistunut niin hallinnon, yritysmailman kuin järjestöjenkin edustajia.

Mitä todennäköisemmin kansainvälisen tietoliikennejärjestön (ITU) ja YK:n mandaatilla

Kuva: Timo Kapanen

tehtävät julistus ja toimintasuunnitelma eivät vaikuta suoranaisesti Suomen tietoyhteiskunta-politiikkaan. WSIS-prosessin tärkeys löytyy kuitenkin yhteistyöstä ja laajojen kysymysten yhdessä pohtimisesta sekä tietoyhteiskunta-asioiden merkityksen korostumisesta.

Tietoyhteiskunta-asiat ovat harvoin vain yhden valtion alueelle rajoittuvia. Tietoyhteiskunnalla ja tietoverkoilla on globaaleja vaikutuksia hyötyineen ja haittoineen. Toisin sanoen mikään valtio ei kykene ilman yhteistyötä laajasti hyödyntämään tietoyhteiskuntakehitystä ja toisaalta minimoimaan kehityksen tuomia haittoja.

Esimerkiksi lasten ja nuorten suojelun kannalta ei riitä ainoastaan mediakasvatus, vaan tärkeää on myös tietoverkoissa ja ylipäättään viestintävälaineissä levitettävän sisällön sääntely. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa internetin kansainvälistä sääntelyä, joka puolestaan vaatii laajaa yhteistyötä.

Toivottavasti WSIS antaakin pysyviä toimintamalleja ja kontakteja eri valtioiden välillä, jotta kaikkia koskettavista suurista asioista voidaan ainakin keskustella ja kiinnittää niihin huomiota.

WSIS-sopimukset voivat myös kannustaa kehitysmaita avaamaan markkinoitaan ja luomaan tietoyhteiskunnalle sopivaa sääntely-ympäristöä. Tällöin monet suomalaisetkin yritykset voivat hyötyä markkinoiden laajenemisesta.

WSIS-kokouksen seurauksena voi olla myös tietoyhteiskunnan potentiaalinen hyödyntäminen uusissa maissa. Kansallisten tietoyhteiskuntastrategioiden luominen voikin olla tärkeä lopputulos neuvotteluissa. Kansainväliseltä yhteisöltä ja YK:lta WSIS-kokous onkin voimakas kannanotto tietoyhteiskuntakehityksen tuomien tulevaisuuden näkymien puolesta.

Yhteisen sävelen löytäminen WSIS-neuvotteluissa ei kuitenkaan ole helppoa. Sopimuksissa tulisi pystyä yhdistämään erilaisista poliittisista, taloudellisista ja sosiaalisista lähtökohdista johtuvat poikkeavat näkemykset tietoyhteiskunnan suhteen. Pelkästään kansallisten näkökulmien yhdistäminen on haasteellista.

WSIS-kokouksen antiin pitää siis suhtautua varauksella ja kärsivällisesti. WSIS-kokouksen järjestäminen on kuitenkin askel tietoyhteiskunta-asioiden tärkeyden tunnustamiseen. Suomen

kannalta keskeistä on sitoutuminen oman tietoyhteiskuntapolitiikan luomiseen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Vasta tämän jälkeen voimme olla yhtenäinen toimija kansainvälisillä kentillä.

Suomen hallituksen tietoyhteiskuntaohjelma on jo nyt huomioitu kansainvälisesti.

Tietoyhteiskuntaohjelmaa kohtaan on osoitettu kiinnostusta muun muassa Saksasta, Japanista, Kiinasta, Sloveniasta sekä Vietnamista. Lisäksi tietoyhteiskuntaneuvosto on asettanut erääksi keskeiseksi tehtäväkseen tietoyhteiskuntakehityksen vaikuttamisen myös kansainvälisesti. Suomen kansainvälinen painoarvo tietoyhteiskunta-asioissa tulee toivottavasti entisestään kasvamaan.

Monissa kansainvälisissä tilastoissa Suomi on tietoyhteiskuntakehityksen kärkimaiden joukossa, mikä on lisännyt maamme painoarvoa kansainvälisissä tietoyhteiskuntakeskusteluissa. Tietoyhteiskunta onkin globaali ilmiö, jossa tärkeää on yhteistyö muun muassa parhaiden käytäntöjen löytämiseksi.

Tulevaisuus

Tietoyhteiskuntaohjelma on pääministerin johtamana poliittiselta painoarvoltaan erittäin merkittävä.

Yksi tärkeä tulevaisuuteen suuntautuva tavoite on edistää yleistä asennemuutosta ja siten edesauttaa tietoyhteiskuntakehitystä kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, jotta sähköisiin palveluihin luotettaisiin ja niitä käytettäisiin laajasti.

Jos visioimme vuotta 2013, niin tieto- ja viestintätekniikka on vakiintunut osaksi normaalia elämää. Sähköisiä palveluita tuotetaan ja käytetään eri jakelukanavien (digi-tv, kiinteät ja kannettavat päätelaitteet) kautta.

Kansalaisille, joilla ei ole mahdollisuuksia itenäiseen palvelujen käyttöön, tarjotaan sähköiset palvelut julkisista palvelupisteistä. Prosessit ja toimintamallit ovat monilta osin uudistuneet, koneet hoitavat rutiinit ja julkinen hallinto toteuttaa yhden luokun periaatetta toiminnassaan. Suomalaiset yritykset ovat kansainvälisesti kilpailukykyisiä ja kaikille kansalaisilla on mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Lisäksi niin sanotut informaatioammatit ja tietotyö työllistävät entistä enemmän ihmisiä. Suomi tarvitseeikin tietoyhteiskuntaohjelmaa myös tulevaisuuden visioiden pohtimiseen.

*Katrina Harjuhahto-Madetoja ja
Ville-Veikko Ahonen*

Kirjoittajat vastaavat Tietoyhteiskunnan politiikkaohjelman toteuttamisesta Valtioneuvoston kansliassa. Katrina Harjuhahto-Madetoja on politiikkaohjelman ohjelmajohtaja

e-hallinto

Tietoyhteiskuntaan liittyy monia odotuksia. Yksi eniten keskustelua herättänyt on hallinnon ja demokratian kehittäminen. Terminä esillä ovat olleet e-hallinto ja e-demokratia.

Seppo Peltolan mukaan e-hallinto on jo nyt todellisuutta Suomessa. Lähes kaikissa Suomen kunnissa on jo toimivat internet-sivut ja niihin kerätään yhä enemmän asukkaiden jokapäiväiseen elämään liittyviä tietoja ja palveluita.

Etelä-Suomen lääninhallituksessa työskentelevä **Seppo Peltola** on perehtynyt e-hallintoon erityisesti Hämeessä. Hän on jo kahtena vuotena peräkkäin toteuttanut tutkimuksen, jossa on kysytty suoraan kansalaisilta heidän näkemyksiään hallinnon avuksi kehitetyistä internet-palveluista.

Hämeessä on kuntien ja monen muun toimijan yhteistyönä luotu seudullinen internet-portaali Aina.fi (www.aina.fi).

Seppo Peltola on nyt kahtena kesänä toteuttanut haastattelututkimuksen, jossa on tutkittu tavallisten kansalaisten kokemuksia toisaalta seutuportaalin ja toisaalta kuntien omien sivujen käytettävyydestä ja sisällöstä. Tutkimuksessa haastatellut henkilöt ovat löytäneet esimerkiksi kirjastoista tai kahviloista. Haastateltaville annettiin erilaisten palvelujen hakutehtäviä kuntien ja seutuportaalien sivuilta. Tutkimuksessa seurattiin käytännössä, miten eri palvelut löytyivät sivuilta ja lopuksi kysyttiin haastateltavan yleistä mielipidettä sivustoista.

Internet-palvelut on haastatteluissa todettu tarpeelliseksi ja hyväksi palvelumuodoksi. Toisaalta Peltolan mukaan haastatteluissa paljastui selkeä ero asukkaiden ja toisaalta hallinnon suhtautumisessa internetin hyödyntämiseen e-hallinnossa.

Kun asukkaat toivoivat sivuilta uutisia ja tapahtumatietoja, niin hallinnon odotukset kohdistuivat esimerkiksi erilaisiin lomakepalveluihin. ”Kuitenkin yksittäinen kansalainen käyttää lomakkeita ehkä kerran vuodessa, jolloin juuri tämä palvelu ei näydy kovinkaan merkittävänä yksittäiselle sivun käyttäjälle” toteaa Seppo Peltola. Sivujen kehittämisessä pitäisikin ensin keskittyä niiden toimivuuden, käytettävyyden ja uutis- sekä tapahtumatietotarjonnan kehittämiseen. Usein valitettavasti lähtökohdat ovat toiset, ensin kehitetään monimutkaisia lomake-ym. palveluita ja sitten vasta asukkaita enemmän kiinnostavia teemoja.

e-hallinto on totta jo nyt

e-hallinto on jo nyt monessa kunnassa todellisuutta. Erityisesti sähköpostin käyttö on huomasti lisääntynyt.

Vuosittain yli puoli miljoonaa henkilöä on hoiannut asioitaan sähköpostilla julkishallinnon

Kuva Tapio S. Linna, kuvassa Seppo Peltola

e-hallinto on jo todellisuutta Suomessa

kanssa. Yleensä sähköpostin kanssa on asioitu oman kunnan kanssa. Kaiken kaikkiaan sähköpostiviestejä voi olla siis miljoonia vuosittain. Usein kuuleekin virkamiesten tuskittavan sähköpostin määrää ja niiden käsittelyn vaatimaa aikaa. ”Mutta kysymys on itse asiassa kuntien perustehtävien hoidosta, vastaamisesta yksittäisten kuntalaisten kyselyihin”, muistuttaa Peltola.

e-hallinto ei kuitenkaan tule syrjäyttämään perinteisiä työskentelytapoja, ennustaa Seppo Peltola. ”Haastattelututkimuksessa tuli selkeästi esille, että kuntalaiset asettavat yhä edelleen etusijalle henkilökohtaisen kontaktin”. Kun asia halutaan hoitaa rivakasti, mennään yhä edelleen kunnan käytäville tapaamaan asioita käsitteleviä ihmisiä, ja näin halutaan myös jatkossa toimia. e-hallinto ei siis tule korvaamaan perinteisiä toimintatapoja, mutta se tuo hyvän ja tehokkaan lisän kuntien keinovalikoimaan.

Yksi paljon keskustelua herättänyt aihe on demokratian ja suoran osallistumisen kehittäminen. Suomessa on kaavailtu tietoyhteiskunnan kehittyvän portaattaisesti, asteittain. Ensin tulee läsnäolo, internet-sivut luodaan ja avataan. Tehtävänä on tiedottaa kunnan toiminnasta. Sen jälkeen sivuille kehitetään palveluja, niiden kautta voidaan tehdä kyselyjä tai tarjota lomakkeita. Jatkossa mahdollisesti siirrytään yksilölliseen pal-

veluun, joka edellyttää käyttäjän tunnistusta. Tätä varten ollaan parhaillaan kehittämässä erilaisia siru-kortteihin liittyviä palveluja. Tulevaisuudessa tullaan internet ehkä kytkemään yhä kiinteämmin erilaisiin tietojärjestelmiin ja kehitetään asiakaslähtöisiä verkkopalveluja.

Viimeisenä portaana on kaavailtu e-demokratiaa ja kansalaisten osallistumisen aktivoimista internetin kautta. Seppo Peltola ei kuitenkaan usko mihinkään jyrkkiin muutoksiin. ”Asukkaat haluavat edelleen äänestää turvallisissa oloissa, äänestyskopeissa”.

Koppeihin saattaa tulla yksilölliseen tunnistukseen perustuvia äänestyskoneita, mutta itse äänestysmenettelyn Peltola ei usko muuttuvan. Ongelmana on äänestystapahtuman valvominen. Demokratian kannalta on oleellista, että äänestämään pääsee rauhassa, ilman ulkopuolista painostusta. Jos itse äänestystapahtuma siirretään esimerkiksi kotiin, niin kuka takaa että äänestäminen tapahtuu vapaasta tahdosta?

”Toisaalta suora demokratia on jo lisääntynyt internetin kautta”, Peltola korostaa. Kun kuntien suunnitteluprosessit, esimerkiksi kaavavalmistelut viedään jo prosessin aikana näkyville internettiin, helpottuu asioiden seuraaminen. Ja tämä tekee kansalaisille helpommaksi ottaa suunnitelmiin kantaa jo itse prosessin aikana, ja näin jo nyt tapahtuukin.

Tapio S. Linna

Kirjoittaja on Maailmanpyörän toimitussihteeri.

Tietokonepelaaminen

– pienten piirien harrastuksesta valtakulttuuriksi

Harmitonta viihdettä? Elämuskulttuurin ilmentymä? Väkivaltarikosten innoittaja? Ensi askelet tietoyhteiskuntaan? Tietokone- ja konsolipelit herättävät vahvoja mielipiteitä.

Taidemuseo Tennispalatsiin sijoittuvassa Game On -näyttelyssä juhlistetaan tietokonepelaamisen 40-vuotista historiaa. Näyttely esittelee parhaita pelihalli-, konsoli- ja kämmenpelijä vuosien varrelta sekä pelien tekijöitä: suunnittelijoita, taiteilijoita, muusikkoja, testaajia ja ohjelmoijia.

Pelinäyttelyssä luonnollisesti pelataan: pelejä on yli 120, ja lähes kaikkien parissa saa vapaasti koetella refleksejään sekä älynystyröitään. Vain muutamit vanhuuttaan hauraksi käyneet pelikoneet kyyhöttävät nurkissa hiljaisina. Varahaisin näyttelyssä esillä oleva peli on Spacewar! vuodelta 1962.

Näyttely jakautuu kahteentoista teemalliseen osioon. Toisissa painottuu historiallinen näkökulma, toisissa taas paneudutaan nykyiseen pelikulttuuriin ja pelien ja muiden kulttuurimuotojen yhteyksiin. Tutuiksi tulevat niin pelien tekeminen ja markkinointi kuin japanilainen pelikulttuurikin.

Nimeni on Payne, Max Payne

Peliteollisuus on kasvanut viime vuosina huomasti. Arvioiden mukaan siinä liikkuu nykyään enemmän rahaa kuin elokuvateollisuudessa. Yksin Yhdysvalloissa peliteollisuus työllisti vuonna 2000 noin 219 600 ihmistä, joista 43 000 suoraan ja 176 600 välillisesti. Pelit ovat osa maailmanlaajuisista viihdeteollisuutta.

Sonic the Hedgehog © Sega

Suomalaisen peliteollisuuden tunnetuin menestystarina on espoolainen Remedy Entertainment. 25 henkeä vakituisesti työllistävän yrityksen tunnetuinta peliä, Max Paynea, on myyty jo yli neljä miljoonaa kappaletta.

– Meillä on ollut paljon tuuria mukana, kovan duunin ja lahjakkuuden lisäksi. Tällainen menestys pistää nöyräksi, Remedyn Business and Finance Director **Matias Myllyrinne** myöntää. Julkista rahoitusta Max Paynen teknologian kehittäminen sai Tekesiltä.

Remedyn porukkaan kuuluu niin arkkitehtiä, ohjelmoijaa, käsikirjoittajaa kuin kausallisenkin puolen osaamista. Ikähaarukka on 24 ja 34 vuoden välissä.

– Me tehdään sellaisia pelejä, joista itsekkin tykkäämme, Myllyrinne kertoo. Ajattelutapa vaikuttaa menestyksekkäältä.

Amerikassa aikuinenkin pelaa

Pelaaminen on mielletty perinteisesti finnaamaisten teinipoikien harrastukseksi, mutta käsitys alkaa olla pahasti vanhentunut.

– Tietokone- ja konsolipelit ovat vuosikymmenessä nousseet pienen piirin harrastuksesta keskeiseksi osaksi sekä lasten, nuorten että aikuisten vapaa-aikaa, tekniikan tohtori ja nykyinen kansanedustaja **Jyrki J.J. Kasvi** kirjoittaa Lasten Tietoyhteiskunta -teoksessa.

Jak and Daxter © Sony Computer Entertainment America

Entertainment Software Associationin tilaaman tutkimuksen mukaan pelaamista harrastavien keski-ikä jatkaa nousuaan ja pelaajat ovat yhä useammin naisia. Pelaajien keski-ikä on nyt 29 vuotta ja 39 % pelaajista on tyttöjä tai naisia. Alaikäisiä poikia on pelaajista enää 21 %, Yhdysvalloissa tehty tutkimus osoittaa.

– Kun pelaajat ovat jo kasvanut aikuisiksi, niin pelitkin voisivat alkaa tehdä samaa, Matias Myllyrinne perustelee Max Paynen elokuvamaisuutta ja synkkää juonta.

Sony'n ensimmäinen Playstation oli uranuurtaja pelien suurelta yleisöltä saaman huomion suhteen: se oli ensimmäinen pelikonsoli, joka oli nuorten aikuisten mielestä trendikäs. Pleikkari teki peleistä musiikkiin verrattavaa ajanvietettä

muun muassa katu-uskottavalla markkinoinnillaan. Game On -näyttelyn kävijäjoukon koostumus on kuitenkin ollut perinteinen.

– Teemme kävijätutkimuksen marraskuussa, mutta silmämääräisesti väittäisin nyt, että yli 90% kävijöistä on ollut poikia tai miehiä. Keski-ikä jää varmaan alle 18:n, mutta paljon on käynyt myös isiä poikiensa kanssa tutustumassa pelien maailmaan, Taidemuseo Tennispalatsin vastaava tiedottaja **Karri Buchert** kertoo. Näyttelyssä oli lokakuun 20. päivään mennessä käynyt jo lähes 17 000 ihmistä.

Taidetta taskussasi

Game On -näyttely haluaa muistuttaa, että pelit ovat musiikkiin, elokuvaan ja kuvataiteisiin verrattavaa luovaa toimintaa ja osa visuaalista nykykulttuuria – kaikkien ulottuville monistettua taidetta. Pelien tie on kulkenut amerikkalaisista tutkimuskeskuksista ensin pelihalleihin, sitten koteihin ja nykyäänhän ne kulkevat mukana jo vaikka matkapuhelimissa.

Pelikulttuurit syntyvät muusta populaarikulttuurista tuttuun lajityyppijakojen mukaisesti: tarjontaa on niin science fiction -fanille kuin urheiluhullullekin. Muita tyyppillisiä pelien konteksteja ovat fantasia, sota ja dekkarit. Pelien aiheet vaihtelevat eri kulttuureissa, Japanissa suosittuja ovat muun muassa treffipelit ja arkisimulaatiot. Näyttelyssä pelit jaetaan kolmeen perheeseen: ajattelupelit, toimintapelit ja simulaatiot.

Mielenkiintoisen näkökulman pelien ja kuvataiteen välisestä suhteesta saa pelien innoita-

Game On -näyttely Helsingissä 2003 © Helsingin kaupungin taidemuseo

mien taideteoksien tutkailusta. Esimerkiksi taidemaalari **Ocean Quighenin** töissä näkyy vahva vuorovaikutus Simcity 3 000 -pelin kanssa – onhan hän ollut suunnittelemassa sen ilmettä. Abstraktimmissa teoksissa pyritään tutkimaan yleisemmin pelikulttuuria sekä ihmisen ja koneen suhdetta.

Turmeltunut sukupolvi...

Pelien pelätään lisäävän pelaajien aggressiivisuutta, mutta näyttö tästä on toistaiseksi ristiriitaista. **Craig Anderson** ja **Karen Dill** toteavat Journal of Personality and Social Psychology -lehdessä, että jotkin pelit voivat lisätä joidenkin pelaajien aggressiivisuutta, kun taas toisten tutkijoiden mukaan pelit ovat turvallinen keino aggressioiden purkamiseen.

Dave A. Grossman, entinen West Pointin sotilasakatemian psykologian ja sotatieteen professori, uskoo jyrkästi pelien opettavan lapset tappamaan kuin sotilaat. Siitä kaikki lienevät yhtä mieltä, että pelaaminen vaikuttaa esimerkiksi television katsomista voimakkaammin – tekemällä oppiminen on tehokkaampaa kuin havainnoimalla.

Pelaajien epäsosiaalisuus sen sijaan vaikuttaa olevan myytti. Pelejä ei pelata ensisijaisesti yksin vaan yhdessä muiden kanssa – saman laitteen äärellä tai verkossa. Korealaista Lineage -verkkopeiliä tahkoaa yhdessä jopa 100 000 ihmistä. Pelien ympärille on syntynyt uusia kulttuureja ja sosiaalisia normeja. Osa verkko-

pelien harrastajista on järjestäytyneet klaaneiksi, jotka voivat koostua vaikkapa naapurista tai samanhenkisistä ihmisistä eri puolilta maailmaa. Pelaamiseen käytetty aika on useimmiten pois television katselusta, sen sijaan urheilusta tai kaverien tapaamisesta tingitään harvemmin pelaamisen takia.

...vai tietoyhteiskunnan toivot?

Peliharrastuksen mahdollisten haittojen runsas paheskuminen johtaa helposti siihen, että sen myönteiset vaikutukset jäävät vaille huomiota. Paitsi, että pelaaminen harjaannuttaa avaruudellista ajattelua ja strategista ajattelua, se myös kehittää myös suhdetta tietotekniikkaan. Pelien myötä tietokoneesta karisee turha mystiikka.

– Pelatessaan lapset oppivat lukemaan ja kirjoittamaan englantia, käyttämään erilaisia käyttöliittymiä ja soveltamaan loogista päättelyä. Moninpelejä pelatessa tiimityöskentelynkin perusteet alkavat hahmottua, kertoo Professori **Frans Mäyrä** Tampereen yliopiston hypermedia-laboratoriosta. Laboratoriossa tehdään parhaillaan tutkimusta teemalla ”Lapset ja nuoret pelikulttuurien toimijoina”.

– Kouluissa voitaisiin hyödyntää lasten pelaamista oppimistarkoituksiin nykyistä paremmin, jos opettajien koulutukseen

kuuluisi mediakasvatusta, Mäyrä esittää. Hän harmittelee, että monet nykyisistä opetuspeleistä ovat lasten mielestä yksinkertaisesti huonoja pelejä.

Tietoyhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi kasvaminen on arvokasta, mutta pelaajan itsensä näkökulmasta kuitenkin toisarvoista. Kun Game On -näyttelyssä vierähtää tunti toisensa jälkeen ja löydän itseni pelaamasta innoissani ystäväni kanssa ikivanhaa Pac-Man-peliä, pelaamisen viehättyksen mysteeri tuntuu itsestään selvältä. Pelaaminen on lähes ainoa nuorille ja aikuisille nykyään sallittu leikki – ja hauska leikki onkin.

Lauri Tierala

Kirjoittaja on Maailmanpyörän toimitusneuvoston jäsen

• Game On -näyttely on Taidemuseo Tennispalatsissa 20.9. – 14.12.2003. Museo on auki tiistaista sunnuntaihin klo 11–20.30. www.gameon.fi

Lapset pelaavat tietoyhteiskuntaan

Pelaaminen on lasten tie tietotekniikkaan. Kaikki pelit eivät kuitenkaan ole lasten pelejä.

Pelastakaa Lasten vuoden 2003 ”Lapsen ääni” -nettikyselyyn vastasi yli 2500 4–12-vuotiaasta lasta. Reilu viidesosa heistä pelaa tietotekniikkaa joka päivä. Sama osuus pelaa pari kertaa viikossa. Puolet pelaa joskus. 6 % vastaajista ei pelannut ollenkaan. Kyselyn perusteella pojat pelaavat tyttöjä enemmän, tosin ero ei ole mitenkään silmiinpistävä.

Pelaaminen on tullut osaksi jo varsin pientenkin lasten elämää. Pelaaminen on myös se väylä, jota kautta tullaan sinuiksi tietotekniikan kans-

sa. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että kaikki pelit eivät sovellu kaikille. Kaikissa Suomessa myytävissä peleissä on myös ikäraajat, joita pelejä lapsilleen ostavien vanhempien soisi noudattavan. Alle 18-vuotiailta pelin kieltävä merkintä on laillisestikin sitova, muut 3+, 7+, 11+ ja 15+ ovat suosituksia.

Pelisuunnittelijoiden edessä avautuu nykyisin tyystin toisenlainen maailma kuin ennen. Tekniikka ei enää kahlitse mielikuvitusta. Liki mikä tahansa idea on mahdollista toteuttaa pelinä. Tietokonepelaaminen ei myöskään ole enää leimallisesti lasten juttu, jos se on koskaan ollutkaan. Suurin osa tietokonepelaajista on aikuisia ja on ole-

massa aikuisten pelejä siinä missä aikuisten elokuvia tai aikuisten kirjoja.

Onneksi lapsillekin on tarjolla rikas joukko kelpo pelejä. Toivoo sopisi, että vanhemmilla olisi riittävästi medialukutaitoa suunnistaa lastensa tukena pelien maailmassa.

Jussi Honkanen

• Pelastakaa Lasten nettivihje – www.pela.fi/nettivyhje

• Sivuilta löydät Pelastakaa Lasten ”Lapsen ääni” -kyselyn tulokset sekä muuta tietoa lasten pelaamisesta ja nettiturvallisuudesta. Sivujen kautta voi myös antaa vihjeen internetin lapsipornosta.

Näkövammaiset tietoyhteiskunnan jäseninä

Näkövammaisuuden aiheuttamat ongelmat voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: tiedonsaannin, liikkumisen ja sosiaalisten kontaktien ongelmiin.

Kolmijaosta huolimatta näissä kaikissa ongelmissa on lopulta kysymys tiedonsaannin ongelmista, kun aisteistamme tärkein, näkö, puuttuu kokonaan tai on heikentynyt olennaisesti. Keskityn tässä yhteydessä kuitenkin perinteiseen tiedonsaantinäkökulmaan, joka painottuu kirjallisen aineiston hyödyntämismahdollisuuksiin tietoyhteiskunnassa, ja rajaan pois ympäristön havainnoinnin liikkumisen peruspilarina sekä esim. katsekontaktin ja sanattoman viestinnän puuttumisen tai rajoittuneisuuden vaikutukset sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Sokeiden tiedonsaanti on viime aikoihin saakka perustunut pitkälti pistekirjoitukseen ja äänitteisiin.

Heikkonäköiset ovat hyödyntäneet äänitteiden lisäksi isokirjoitusta, joka on kirjainkoon ja selkeän kontrastin vuoksi sopivampaa heikkonäköisille kuin ns. tavallinen teksti. Näitä erityismuotoja yhdistää se, että kirjallisen aineiston saaminen näkövammaisten ulottuville edellyttää erityisten tuotantovälineiden ja runsaan työvoiman käyttöä muuntamaan aineisto sopivaan muotoon. Erityistuotanto on kallista ja hidasta ja vain pieni osa muille tarjolla olevasta informaatiosta on näkövammaisille saatavissa.

Tietotekniikka avuksi

Kun kirjallisen aineiston tuottaminen nykyään tapahtuu täysin tietokoneiden avulla ja syntyvät tiedostot ovat myös luettavissa tietoteknisillä välineillä, on luonnollista, että näkövammaistahot ovat ponnistelleet tietotekniikan valjastamiseksi näkövammaisten tiedonsaantitarpeisiin.

Tietokoneen tavallista näyttöruutua korvaamaan on kehitetty pistekirjoitusnäyttö, puhesyntetisaattori ja suurennusohjelma sekä runsaasti tietokoneen käyttöön liittyviä erityisohjelmia. Apuvälineiden avulla sokeat ja heikkonäköiset voivat käyttää tietokonetta ja valittavissa on kullekin sopiva tiedonesitystapa.

Näkövammaisten Keskusliitossa aloitettiin 1990-luvun alussa projekti, jonka tarkoituksena oli selvittää tietokoneiden käyttökelpoisuutta erilaisten kirjallisten aineistojen tuottamiseen, välittämiseen ja lukemiseen. Yhteistyökumppaneiksi saatiin mm. lehtitaloja, jotka antoivat sanoma- ja aikakauslehtien aineistoa näkövammaisten käyttöön. Lehtien luovuttamat tiedostot muunnettiin erityisohjelmiston avulla elektronisiksi julkaisuiksi, joiden lukeminen ja selailu onnistui helposti apuvälineillä varustetuilla mikrotietokoneilla. Julkaisujen jakelua ja sähköpostipalvelu-

Kuva Tommi Jaskanin

ja varten rakennettiin näkövammaisten käyttöön oma tietoverkko.

Projekti osoittautui onnistuneeksi ja siitä tuli pysyvää palvelutoimintaa Raha-automaattiyhdistyksen tuella.

Palvelu on nykyisin kokonaisuus, joka sisältää julkaisujen tuotannon ja jakelun sekä sähköpostipalveluiden lisäksi koulutus- ja tukitoiminnot samoin kuin tarvittavien laitteistojen ja ohjelmien lainausmahdollisuuden. Näkövammaisia ja kuurosokeita yksityishenkilöitä palvelun käyttäjinä on tänään noin 1500 ja saatavilla on 17 suomenkielistä ja 1 ruotsinkielinen sanomalehti.

Aikakauslehtiä, kirjoja ja muuta hyödyllistä aineistoa elektronisessa muodossa on jaossa lisäksi runsaasti.

Uusi palvelumuoto on huomattava edistysaskel verrattuna perinteisiin menetelmiin mm. kustannustehokkuutensa ja nopeutensa vuoksi. Palveluun sisältyvät sähköiset keskustelualueet (postituslistat) tarjoavat mainion foorumin mielipiteiden vaihdolle ja tiedonvälitykselle. Erityisesti kuurosokeat palvelun käyttäjät ovat kokeneet sähköisen keskustelun merkittäväksi kommunikatiivimahdollisuksiensa laajennukseksi.

Näkövammaiset ja internet

Internet on valtava mahdollisuus näkövammaisten tiedonsaannin parantamiseksi.

Tiedonsaannin lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden asioiden hoitamiseen ilman, että tarvitsee poistua kotitietokoneen äärestä pankkiin, viirastoihin – jopa kauppoihin. Sähköiset palvelut

➤ **Optinen suurennus auttaa heikkonäköisiä.** Kuvassa tyypillinen heikkonäköisten apuväline lukutelevisio.

yleistyvät niin yritysmaailmassa kuin julkishallinnossakin. Mutta ennen kuin näkövammaiset hyötyvät näistä tietoyhteiskunnan palveluista, on monta estettä raivattava tieltä.

Näkövammaiset tarvitsevat tietokoneita apuvälineineen ja koulutusta niiden käyttöön. Erityisesti iäkkäille näkövammaisille, joita näkövammaisista on kaksikolmasosa, laitteiden ja koulutuksen saanti on kiven alla. Yleisten sähköisten palvelujen käyttö näkövammaisena ei kuitenkaan ratkea pelkästään laitteilla ja koulutuksella: suuri osa yleisistä ohjelmistoista, www-sivuista ja sähköisistä palveluista on toteutettu tavalla, joka estää näkövammaisia ja muitakin vammaisia henkilöitä käyttämästä näitä palveluja.

Kysymys on saavutettavuudesta.

On sängen turhauttavaa, kun yrität apuvälineiden avulla esim. hoitaa pankkiasioita, täyttää lomakkeita, etsiä puhelinnumeroita tai tehdä ostoksia verkkokaupassa. Usein tuloksena on epäonnistuminen, kun palvelu on rakennettu puhtaasti näköaistin varaan edellyttäen hiiren käyttöä tai klikattava linkki on kuva ilman tekstikenttää.

Näppäimistöltä annettavat komennot, joiden varassa sokeat apuvälineineen ovat, eivät aina toimi.

Heikkonäköiset kompastuvat usein mm. siihen, että sivuntekijä ei salli käyttäjän itse valita värejä ja ja fonttia. Ja kaikkien käyttäjien olete- >>>>

Kuva Tapio S. Lima

Kuva Tommi Jesteren

☛ **Sokean työasemassa ei tarvita näyttöruutua eikä hiirtä. Näyttöruudun sijasta sokea henkilö käyttää pistenäyttöä ja puhesyntetisaattoria, hiiren korvaavat näppäinkomennot.**

taan käyttävän tiettyä graafista selainta, mieluiten sen uusinta versiota. Monet näkövammaiset käyttävät merkkipohjaista selainta ja käyttöjärjestelmää, jotka toimivat hyvin apuvälineillä ja vanhemmillakin tietokoneilla.

Jos palveluja suunniteltaessa otetaan huomioon myös erityisryhmät, saadaan aikaan kaikille käyttäjille toimivat tuotteet. Tekniikka mahdollistaa visuaalisesti esteettisten sivustojen tekemisen kuvineen ilman, että samalla suljetaan vähemmistöryhmät pois palvelujen piiristä.

Näkövammaistahot muiden vammaisjärjestöjen kanssa ovat aktivoituneet Design for All -periaatteiden saamiseksi fyysisen ympäristön rakentamisen lisäksi myös tietoyhteiskunnan rakennuselementeiksi.

Erityisesti julkishallinnon pitäisi kiinnittää huomiota kaikille tarkoitettujen palveluiden saavutettavuuteen ja toimia esimerkkinä yrityssektorille.

Positiivisia merkkejä tästä on jo havaittavissa, vaikka työ on vasta alussa. Ohjeita saavutettavien verkkosivujen tekijöille annetaan esim. Näkövammaisten Keskusliiton kotisivuilla osoitteessa <http://www.nkl.fi>.

Merkitseekö tietoyhteiskunta itsepalveluyhteiskuntaa?

Kuluttajan rooli on nopeasti muuttunut asiakkaasta palvelun toteuttajaksi. Meitä ”ohjataan” käyttämään asioiden hoitamisessa nettiä ja mitä erilaisimpia automaatteja. Ellet syystä tai toisesta ”suostu” tähän, maksat palveluista enemmän.

Kun tosiasia on se, ettei meillä Suomessa ole ainoatakaan puhuvaa pankki- tai maksuautomaattia, jonotus- tai lipunmyyntiautomaattia, hedelmävaakaa ja mitä kaikkia itsepalvelulaitteita ihmisten edellytetäänkin käyttävän päivittäin, havaitaan, ettei näkövammaisena eläminen itsepalveluyhteiskunnassa ole helppoa.

Monen aiemmin itsenäistä ja omaehtoista elämää eläneen näkövammaisen tilanne on selkeästi heikentynyt teknisen kehityksen myötä.

Näin ei kuitenkaan tarvitsisi välttämättä olla. Tekniikka ei aseta esteitä automaattien varustamiseksi puhetulostuksella ja kohomerkinnoilla tai isommilla teksteillä ja paremmalla kontrastilla. Näkövammaisten lisäksi näistä muutoksista hyötyisivät ainakin iäkkäät ihmiset.

Odotuksia tulevaisuuden tekniikalle

Matkapuhelin on lähes jokaisella suomalaisella – niin näkövammaisillakin.

Mutta sokeille ja suurelle osalle heikkonäköisistä kännykkä on pelkästään puhumista varten. Kun vuosikausien maailmanlaajuinen etujärjestötyö ja yksityisten näkövammaisten toiveet matkapuhelinten varustamiseksi puhesyntetisaattorilla ovat kaikuneet valmistajien kuuorille korville, eivät näkövammaiset ole voineet hyödyntää kännyköiden monipuolisia ominaisuuksia kuten tekstiviestejä, puhelinmuistiot, kalenteria, toimintavalikoita ja monia muita ominaisuuksia, jotka muille puhelimenostajille ovat itsestäänselvyksiä.

Onneksi lähitulevaisuus näyttää vihdoinkin valoa toiveillemme, sillä ensimmäiset puhuvat sovellukset saadaan kännyköihin lähikuukausien aikana – tosin muiden kuin valmistajien toimesta.

Suomessa, kuten monissa muissakin maissa, on tehty viime vuosina paljon tutkimus- ja kehitystyötä laadukkaan puhesynteesin kehittämisen lisäksi myös puheentunnistuksen saralla.

Ei ole mitenkään haihattelua arvioida, että lähivuosina tietokoneiden lisäksi myös monien muiden laitteiden, kuten automaattien – jopa kodinkoneiden kanssa, voimme kommunikoida puheella.

Koneet ymmärtävät puhutut käskyt ja vastaavat puheella. Tällaiset puhekäyttöliittymät helpottaisivat suuresti monia muitakin kuin näkövammaisia. Esimerkiksi autonkuljettajien on kätevää keskustella laitteiden kanssa kuin yrittää ajamisen ohessa tihrustaa pieniä tuhruisia näyttöjä.

GPS ja muut henkilökohtaista navigointia helpottavat tekniikat on otettu käyttöön ja ne yleistyvät, kun ominaisuudet integroidaan matkapuhelimiin ja muihin PDA-laitteisiin. On helppo kuvitella, kuinka paljon tällainen tekniikka hyödyttäisi nimenomaan näkövammaisten liikkumista, jos kuvaruudulla oleva informaatio saataisiin laitteesta ulos myös puheena. Monissa maissa on

☛ **Digitaalisen äänikirjan kuuntelulaite.**

jo nyt puhuvia autonavigointisovelluksia, mutta tekniikka pitäisi saada myös näkövammaisen tasukuun. Tälläkin alalla on meneillään lupavia kehityshankkeita.

Digitaalinen äänikirja

Äänikirjat, jotka jo kauan ovat olleet näkövammaisille portti kirjallisuuden maailmaan, ovat murrosvaiheessa: analogisista kasettikirjoista joudutaan yleisen teknisen kehityksen myötä siirtymään digitaalisiin ratkaisuihin.

Noin 25 maan näkövammaistahot ovat muodostaneet yhteistyötahon, Daisy-konsortiumin, joka on jo vuosien ajan kehittänyt digitaalisen kirjan standardeja, menetelmiä ja työkaluja.

Myös kehitysmaiden näkövammaisten tarpeet otetaan huomioon kehittämistyössä. Suomessa digitaaliseen äänikirjajärjestelmään siirrytään vaiheittain lähivuosina. Digitaalisesta kirjasta löytyy lisää tietoa esim. näkövammaisten kirjaston kotisivuilta <http://www.celialib.fi> sekä Daisy-konsortiumin sivuilta osoitteesta <http://www.daisy.org>.

Tekniikan lisäksi tarvitaan inhimillistä apua

Vaikka tekninen kehitys lupaa paljon ja toisaalta maalaa uhkakuvia, suuri osa vammaisista ihmisistä tarvitsee jatkossakin toisen ihmisen antamaa apua jokapäiväisessä elämässä selviytymiseen.

Lisäksi monet vammaiset ja iäkkäät ihmiset kärsivät jo nyt yksinäisyydestä ja eristyneisyydestä, eivätkä tekniset ratkaisut saisi vahvistaa tätä kehitystä. Varsinkin iäkkäät ihmiset vierastavat usein teknisiä laitteita eivätkä halua tai kykene käyttämään niitä.

Peruspalveluille on itsepalvelun ohella oltava tulevaisuudessa vaihtoehtona perinteinen palvelumuoto, jossa elävä ihminen hoitaa asiakkaan asian palvelupisteessä. Eikä näiden palvelujen hinnoittelu saa rankaista vammaisia, iäkkäitä tai muita, jotka eivät syystä tai toisesta voi käyttää itsepalvelua.

Teuvo Heikkonen

Kirjoittaja on Näkövammaisten Keskusliiton tiedonsaantipalveluiden johtaja

Tietokone arkipäivän apuna

Uusi tietoteknologia tuo mukanaan uusia mahdollisuuksia mutta myös uusia vaatimuksia.

Olen Tuike Merisaari ja olen 15 vuotta vanha. Käyn Käpylän ylä-asteen yhdeksättä luokkaa. Olen ollut pienestä asti sokea. Olen sokeutunut silmän verkkokalvon irrotessa.

Minulla on opiskeluun ja tiedonsaantiin tarvittavat apuvälineet. Apuvälineet ovat: tietokone, memona, pistekirjoituskone, sanelunauhuri, puhuva laskin. Tietokoneella minulla on koulukirjat, voin kirjoittaa tietokoneelle myös muita muistiinpanoja ja tallentaa ne tietokoneella oleviin kansioihin.

Tietokoneessa on puhesyntetisaattori ja pistenäyttö. Sieltä voi lukea myös sähköpostia niin, että käyttää tietokoneen kirjaimia ja nuolinäppäimiä, puhesyntetisaattori lukee sähköpostit, tietokoneella toimii myös internetti. Internetistä voi lukea myös sanomalehtiä pistenäytön ja puhesyntetisaattorin avulla. Memona on pieni muistiinpanoväline, sillä kirjoitetaan kun ollaan esim. retkellä. Memonalta siirretään kirjoitus tietokoneelle, korjataan tietokoneella ja siirretään tarvittavaan kansioon. Sanelunauhuri on myös hyvä äänitysapuväline retkillä.

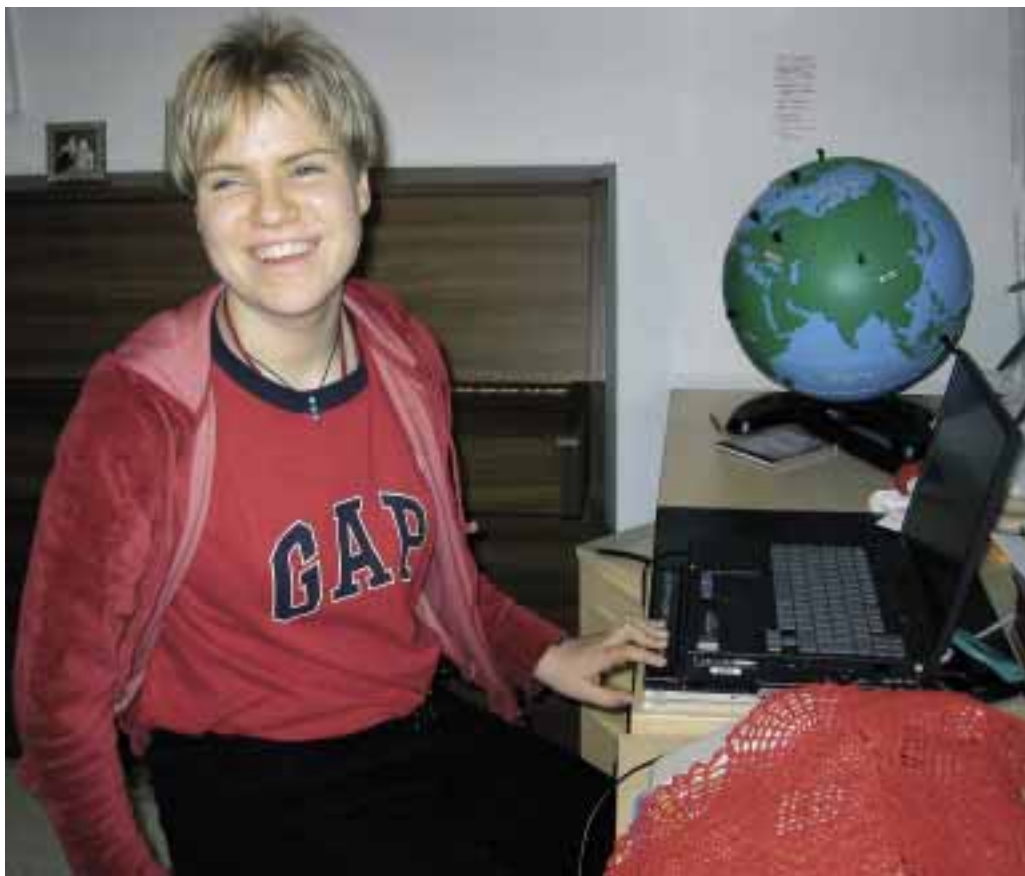
Pistekirjoituskoneella kirjoitetaan sokeiden kirjoitusta eli pistekirjoitusta. Käytän kaikkein eniten tietokonetta, koska sitä on helpoin käyttää. Tietokonetta on helppo käyttää, koska sieltä saa kätevästi tietoa ja virheet voi korjata helpommin kuin pistekirjoituskoneella. Tietokoneelta on myös kätevä lukea ja sillä on hyvä kirjoittaa.

Pistekirjoituskoneen olen saanut ensimmäiselle luokalle mennessäni, sanelunauhurin olen saanut kun olin toisella luokalla, tietokoneen, memonan ja puhuvan laskimen olen saanut seitsemännellä luokalla. Pistekirjoituskoneen käyttö on vähentynyt. Tietokonetta käytän koulussa ja kotona läksyjen tekemiseen, pistekonetta käytän vain matematiikan tunneilla.

Olen saanut näkövammaisten keskusliitosta atk-palvelusta apuvälinekoulutusta, siellä on opeteltu apuvälineiden käyttöä esim. kirjoittamalla. Mielestäni ohjaus on ollut riittävää.

Arki helpommaksi

Apuvälineet ovat parantaneet elämäni siten, että tietokoneen sanomalehtien ja internetin kautta saa paljon tietoa, eikä tarvitse viedä pistekirjoja kodin ja koulun väliä. Memona ja sanelunauhuri ovat käteviä sellaisissa paikoissa, joissa tietokoneen käyttö on vaikeampaa. Ne voivat kulkea aina laukussa jos joskus tarvitsee kirjoittaa jotakin. Puhuva laskin helpottaa itsenäistä laskemista matematiikassa. Minun mielestäni on hyvä, että pistekirjoituskoneen lisäksi on tullut muita apuvälineitä, sillä silloin on enemmän selvillä maailman tapahtumista.

Kuva Tapio S. Linnu, kuvassa Tuike Merisaari

Apuvälineet ovat parantaneet koulunkäyntiä niin, että tietokoneella olevat elektroniset kirjat ovat heti saatavilla ja kirjoihin voi kirjoittaa vastaukset. Opettaja voi tehdä kokeet levykkeelle ja näkee näkevien näytöltä mitä olen kirjoittanut. Tietokoneella on myös kevyempää kirjoittaa, kuin pistekirjoituskoneella. Tekstit voi kuunnella puhesyntetisaattorin avulla nopeammin kuin lukea pistekirjoista. Avustajan ei myöskään tarvitse kääntää kokeita näkevien kirjoitukselle ja kirjoittaa niitä pistekirjoitukselle. Tietokone auttaa sähköpostin avulla kommunikoidaan muiden ihmisten kanssa. Internetistä saa myös esim. lukiosta tietoa tutkielmien tekemiseen ja sanomalehdestä löytää itsenäisesti tietoa ajankohtaisista asioista.

Apuvälineet auttavat paljon elämään yhteiskunnassa, esim. laskut voi maksaa tietokoneella, muut pankkiasiat tehdään tietokoneella, lääkärisä apuvälineet voivat myös olla hyödyksi. Työelämässä tietokone on hyvä apuväline, koska tekstin käsittelyohjelmaan voi kirjoittaa työtekstejä, internettiä voi käyttää helposti, muistiinpanot onnistuvat myös memonalla, tekstit voidaan tallentaa levykkeelle. Yliopistossa töiden teko onnistuu myös tietokoneella. Tietokone helpottaa työkavereita niin, että he näkevät tekstin näytöltä ja voivat katsoa levykkeen koneeltaan.

Apuvälineet voivat olla apuna kansainvälisessä yhteistyössä niin, että ihmiset voivat lähettää

sähköpostia toisilleen ja näkövammaisen voi lukea viestin helposti. Toisen maan asukas voi lukea ja kirjoittaa viestit helposti.

Minun mielestäni internetin käyttöä voisi parantaa näkövammaiselle sopivammaksi. Internet voisi olla selkeämmässä muodossa, nykyään siellä on vielä näkeville tarkoitettuja merkkejä. Atksuunnittelijat voisivat suunnitella ja kysellä näkövammaisilta millainen muoto on selkeää, silloin kommunikointi muuttuisi helpommaksi.

Tuike Merisaari

Kirjoittaja on koululainen ja hän toimi YK-liitossa harjoittelijana Aseidenriisuntaviikolla.

• Valo lentää -dokumentti YLE:n TV2:ssa keskiviikkona 31.12.2003 klo 15.25. Dokumentti kertoo Tuike Merisaa-resta ja hänen elämästään. Ohjaaja Katrine Niklander.

Kuva YLE 2

Kännykkäyhteiskunnan synty

On vaikea kuvitella elämää ilman kännykkää, vaikka vasta kymmenisen vuotta sitten matkapuhelimet yleistyivät ja alkoivat näkyä myös katukuvassa.

Matkapuhelimet arkistuivat vauhdilla, kun hinnat laskivat ja nuoretkin saivat omat mukana kannettavat laitteensa. Taakse jäi nopeasti vaihe, jossa kännykkä oli menevän urbaanin nuorenaikuisen omaisuutta ja palveli näyttämisen tarvetta. Merkittävien ulkomaisten lehtien toimittajat, konsulttitutkijat ja mainosalan ihmiset saapuivat ihmettelemään Suomen kännyköistymistä vuosituhaten vaihteessa. He haastattelivat täällä niin tutkijoita kuin operaattoreiden edustajia – ja tietysti Nokian puhemiehiä.

Kännykän nivoutuminen osaksi elämäntapaa on ollut kaksisuuntainen prosessi: laitetta ei vain sovitettu palvelemaan tarpeitamme ja toiveitamme vaan myös elämäntapamme on muuttunut uuden välineen myötä.

Kännykän kehitys kävi saumattomasti yksiin liikkumisen voimakkaan lisääntymisen kanssa, mutta se tarjosi vuosikymmenen avainkojeena myös mahdollisuuden olla ja pysyä paikallaan, hoidella asioita kulloinkin valitusta pisteestä.

Kännykkä ei ole ollut vain asioiden hoidon väline, suuri osa yhteydenpidosta on, kuten sosiologi saattaisi todeta ”itsetarkoituksellisesti sosiaalista”. Merkityksellistä ei lopulta ole se, mitä sanotaan, vaan että ollaan yhteydessä.

Viestejä ja sanomisia vaihdetaan siten, että ikään kuin toimitaan samassa rytmissä kavereiden, vanhempien, puolisoitten ja tuttuja kanssa. Yhteydenpito on reaaliaikaista. Viestit menevät aina jossain muodossa perille, vastaajaan, muistiin, näytölle. Tämä samantahtisuuden idea on hyvin keskeinen, kun arvioimme sitä, miksi kännykästä tuli niin suosittu ja suorastaan välttämättömyshyödyke.

Näin jaamme myös ajatuksen yhteiseen verkostoon kuulumisesta. Voimme myötälää ja jakaa kokemuksia heti, kun siltä tuntuu. Työsuhteet, harrastus- ja opiskelukavereiden muodostamat piirit eivät ole sidottuja paikkaan tai aikaan samalla tavalla kuin aiempina vuosina – elämässä ennen kännykkää.

Arkista kommunikaatiota

Olemme siirtyneet aikakauteen ja yhteiskuntaan, jota voi nimittää kännykkäyhteiskunnaksi. Selvimmin tämän aikakauden piirteet löytyvät omista arkisista kommunikaatiotilanteista, joita leimaa nyttemmin sosiaalinen tehokkuus, pikayhteydenpito ja uudenlainen yhteisöllisyys, tapa olla yhdessä ja yhteydessä läheisiin henkilöihin.

Käsite sosiaalinen tehokkuus saattaa äkkiseltään kuulostaa ristiriitaiselta, voivatko ystävyys-

asiat olla tehokkuuteen liittyviä? Jatkuva tavoitettavuus on kuitenkin korvannut tiukkojen aikataulujen noudattamisen tarpeen. Samalla kännykkä on tarjonnut mahdollisuuden hoidella hyvin kurinalaisesti työ- ja vapaa-ajan asioita, vaikkakin ikään kuin lennosta, spontaanisti ja ennakoimatta.

Kännykkäkeskustelut saattavat ulkopuolisen korvaan kuulostaa pinnalliselta jutustelulta, mutta sisällöllisesti kevyeksi mielletyssä puheessa on siinäkin siis aina yhteydenpidon funktio.

Samassa rytmissä toimivat ja tavoitettavissa olevat ihmiset ovat se, mihin elämä ja arki saatetaan nyt ankkuroida. Vanhemmat henkilötkin ovat hankkineet kännyköitä, ei vain omaksi turvapuhelimeksi mahdollisen hätätilanteen varalta, vaan myös omaisten huolen vähentämiseksi. Sama ilmiöhän on tuttu, kun nuorille hankittiin ensimmäiset omat kännykät, vanhemmat halusivat olla selvillä lastensa menemisistä ja tulemisista.

Tosiasiassa nuorten kohdalla on tainnut käydä siten, että vanhemmat tietävät nyt entistä vähemmän lastensa ystäväistä, kun näiden ei enää tarvitse esittäytyä, kuten tapahtuu, jos ystävät soittavat kodin yhteiseen ja ainoaan lankapuhelimeen.

Paikan merkitys

Havainto on ollut, että tiettyjen paikkojen läheisyydessä saatamme inspiroitua ottamaan yhteyksiä.

Myös tämän esimerkin valossa on selvää, että paikoilla ja tiloilla on merkitystä kännykkäyhteiskunnassa eikä siten viestien vaihto oikeastaan koskaan ole ”paikatonta”.

Osa yhteyksistä otetaan ja osaan puheluista vastataan ”mobiilisti”, liikkeessä ja liikkeestä. Perinteisen puhelinviestinnän näkökulmasta kännykkää käytetään eräänlaisella harmaalla alueella, tyypillisesti työn ja kodin piirien ulkopuolella.

Jos rajoituksia kännykän käytölle on asetettu, ne ovat kohdistuneet lähinnä julkisiin sisätiloihin.

Tavoitettavuudelle ja kännykän jatkuvalle käytölle saattaa näissä tiloissa olla kuitenkin

erityistä tarvetta. Aikaansa paikallaan viettävälle on tärkeää säilyttää avoimen yhteydenpidon kanava ympäröivään ulkopuoliseen maailmaan eli on esimerkiksi mukava saada viestiä opiskeluterilta kirjastoon kesken työntöön.

Nykyihminen viihtyy kaduilla, toreilla, tavaratalossa ja kahviloissa.

Näissä tiloissa sekä erinäisissä odotus- ja oleskelutiloissa matkapuhelimet ovat lisänneet viihtymistä. Joutilaat hetket on käännetty miellyttäväksi yhteydenotoiksi tai niiden tavoitteluksi, mutta kansakulkijoissa ja -matkustajissa koväänisesti jutustelevat kännykän käyttäjät ovat saattaneet herättää myös ärsyntymistä ja välttämiskäyttäytymistä.

Tehostuvassa ja ylikierroksilla käyvässä yhteiskunnassa on paikoin käytettävissä ulkoisia pakkoja arjen vauhdin, kiihkeän tempon, kiireen ja liikkeen rajoittamiseksi. Tuttuja tietoyhteiskuntaan liittyviä ”vauhdin rajoittimia” ovat kännykän käyttökiellot, soitto kopit ja maksurajoitukset. Samoin lasten ja nuorten henkiseen kasvuun haitallisiksi arvioitujen nettisivujen käyttöä vanhemmat ovat pyrkineet estämään.

Kaiken kaikkiaan elämämme on aiempaa yksityistyneempää ja sitä leimaavat vahvasti tilan ja ajan muutokset, jotka eivät suinkaan merkitse, että elämä keskittyisi esimerkiksi kodin ja ydinperheen ympärille. Elämä keriytyy ehkä pikemminkin sähköisten henkilökohtaisten viestintävälineiden ympärille. Päivittäin miljoonat kännykkäviestit tavoittavat ja liittävät yhteen kodin ulkopuolella liikkuvia perheen jäseniä.

Timo Kopomaa

Kirjoittaja toimii tutkimuspäällikkönä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksessa, tutkimus- ja koulutuskeskus Palmelian yhteydessä. Hän on kirjoittanut kirjan nimeltä Kännykkäyhteiskunnan synty – Tiiventyvä arki, tiivistävä kaupunki (Gaudeamus 2000). Teos käännettiin ilmestyessään englanniksi ja tekeillä on japaninkielinen toimitettu laitos.

Kuva Timo Kopomaa

Internettiä haittaavat käytännön ongelmat Afrikassa

Keniassa internetin käyttö on kaksinkertaistunut kolmessa vuodessa

Kuvat Eeva-Maria Vuorenmaa

Perjantai-iltapäivän kiire ei näy nairobilaisessa Easy Touch -internet-kahvilassa. Useimmat asiakkaista kääntyvät takaisin heti ovelta kuullessaan, että verkkoyhteys on jälleen ollut hidas koko päivän. Vain kaikkein sinnikkäimmät jaksavat odottaa sähköpostin ja sivustojen avautumista.

Alice Mumo perusti kahvilan muutama vuosi sitten aikana, jolloin internetin käyttö yleisty tavallisten kenialaisten keskuudessa. Kilpailijoita oli vähän ja ihmiset uteliaita tutustumaan kiehtovaan World Wide Webiin.

Nyt Alice on päättänyt sulkea kahvilan. ”Toiminta ei enää yksinkertaisesti kannata. Kova kilpailu asiakkaista on polkenut verkossa vierailun minuuttihinnat liian alas”. Yhdestä minuutista verkossa Alice perii yhden Kenian shillingin eli euroissa noin 0,1 senttiä. Nairobilaisessa tavaratalossa litran vesipullo maksaa noin 60 Kenian shillingiä. ”Meitä on liikaa. Tässäkin korttelissa on vähintään kolme vastaavanlaista kahvilaa. Nopeat voittavat kilpailun eli mitä nopeampi verkkoyhteys sitä enemmän asiakkaita” Alice jatkaa. Keniassa internetin suosio on huimassa kasvussa. Kansainvälisen tietoliikennejärjestö ITU:n mukaan käyttäjämäärät ovat kaksinkertaistuneet vuoden 2000 tasosta ja nykyisin arviolta puoli miljoonaa kenialaista käy säännöllisesti verkossa.

Kuitenkin vain noin 170 000 kenialaista omistaa oman tietokoneen. Alicen mielestä ongelmana

on se, että nykyiset palvelutarjoajat eivät pysty vastaamaan asiakkaiden lisääntyviin tarpeisiin. ”On aivan selvää, että kukaan ei halua maksaa pelkämästä odottamisesta” toteaa Alice. Myös tietokoneiden ja internetin käyttöön liittyvää koulutusta tarvitaan huomattavasti nykyistä enemmän. ”Sisäpolitiikan tulisi tukea kansalaisten halua oppia hyödyntämään nykyajan tieto- ja viestintäteknologiaa. Tällä hetkellä alan koulutus on kuitenkin niin kallista, että vain harvoilla ja valituilla on siihen varaa”.

Digitaalinen kuilu

Informaatioyhteiskunnan rakentamisen suurimpana haasteena on digitaalisen kehityskuilun poistaminen. Syvin kuilu erottaa kehitys- ja teollisuusmaita, mutta myös yksittäisten maiden sisällä mahdollisuus nauttia informaatioteknologian tuomista eduista jakaa ihmisiä kaupungeissa ja maaseudulla.

Alice on itseoppinut tietokoneen käyttäjä, kuten suurin osa kahvilan asiakkaista. ”Erityisesti yliopisto-opiskelijat viettävät täällä aikaa opettajan toisiaan tietokoneen käytössä. Heillä on riittävästi pohjakoulutusta, mutta miten käy kouluttamattomien nuorten? Kenen vastuulla ovat yhteiskunnan heikko-osaiset kaupunkien slummeissa ja maaseudulla” kysyy Alice. Nopeasti kehittyvä teknologia tuo uusia mahdollisuuksia ihmisille

kommunikoida keskenään ja saada tietoa tavoilla, jotka eivät aikaisemmin olleet mahdollisia. Vanhat haasteet eivät ole kuitenkaan kadonneet samassa tahdissa. Maailmassa arvioidaan edelleen olevan yli 880 miljoonaa lukutaidotonta.

Nyt keskustellaan uuslukutaidottomuudesta ja ihmisten rajallisesta kyvystä vastaanottaa ja käsitellä tietoa. Uusi viestintäteknologia ei nopealla aikavälillä voi syrjäyttää perinteisiä tiedotusvälineitä. Kehitysmaissa monilla alueilla radio saattaa olla ainoa tapa saada tietoa kylän ulkopuolisesta elämästä. Keniassa vain noin 8%:lla kansalaisjärjestöistä on käytössään sähköposti, mutta puhelimella tavoittaa yli 80% järjestöistä. Alicella on mielessään uusi liikeidea: matkapuhelinbusiness. ”Kaikki haluavat kännykän. Tekstiviesteillä yhteydenpito onnistuu sähköpostia huomattavasti vaivattomammin. Niitä voi lähettellä milloin vain ja melkein mihin päin tahansa Keniaa. Ennen kaikkea kenenkään ei tarvitse jonottaa tai odotella” Alice nauraa.

Eeva-Maria Vuorenmaa

Kirjoittaja toimii Suomen YK-liiton suunnittelijana. Hän on osallistunut YK:n tietoyhteiskuntahuippukouksen valmisteluihin Suomen YK-liiton edustajana. Kesän 2003 Eeva-Maria Vuorenmaa toimi UNEP:in harjoittelijana Nairobissa.

Micromovies

Uusi teknologia luo uutta estetiikkaa

Tampereen elokuvajuhlien yhteydessä järjestettiin jo toisen kerran Micromovies-kilpailu. Kilpailu on varattu mikroelokuville, joita on mahdollista esittää kannettavissa päätelaitteissa, kuten kännyköissä, kämmenmikroissa tai tietokoneissa.

Kilpailuun hyväksyttävien elokuvien pituus on rajattu piin arvon mukaisesti 3 minuuttiin ja 14 sekuntiin. Tekniikkaa, joilla elokuvat tehdään tai elokuvien lajityyppejä ei ole etukäteen rajoitettu. Kilpailuun voi siis osallistua niin perinteiset lyhytelokuvat kuin varta vasten kannettavia päätelaitteita varten tehdyt elokuvatkin. Elokuvien on kuitenkin oltava digitaalisessa muodossa.

Mikroelokuvat soveltuvat näytettäväksi esimerkiksi kännyköissä, internetissä tai digitaali-televisiossa. Ne voivat pyöriä vaikkapa hisseissä, junissa tai lentokoneissa.

Taso korkea

Tämän vuoden Micromovies-kilpailuun osallistui 63 työtä. Kilpailuehdotuksia festivaaleille lähetettiin 200, joista vajaa puolet Suomesta. Valtaosa kilpailuehdotuksista tuli Euroopasta, mutta esimerkiksi Indonesia ja Uzbekistan olivat uusien osallistujamaiden joukossa. Kilpailuehdotusten joukossa oli paljon dokumentteja, mainoksia ja animaatioita.

Yleisö pääsi näkemään kilpailutyöt kahdessa erikoisnäytöksessä elokuvateatteri Niagarassa, kilpailun raati katsoi elokuvat tietenkin kannettavista päätelaitteista.

Kilpailussa esitettyjen elokuvien taso oli korkea. Muutaman minuutin keston tiivistetyt elokuvat kertoivat siitä, että uusi teknologia on myös luomassa uusien osaajien sukupolvea. Toisaalta parhaillaan käydään kiivasta keskustelua siitä, onko mikroelokuvien myötä myös syntymässä täysin uudenlaista estetiikkaa. Varsinaisen uuden kerrontatavan tai uuden estetiikan esiinpuhkeaminen odottaa vielä tekijäänsä, mutta vuoden 2003 kilpailuun osallistuneet elokuvat tarjoavat jo nykyisellään nautinnollisen katseluhetken.

Kilpailuun osallistui monenlaisia erilaisia elokuvia, oli animaatioita, perinteistä elokuvakerrontaa ja myös lyhyitä huumoriorjelmia. Mikroelokuvien arviointikriteereissä korostettiin käyttöpäristön huomioon ottamista. Teoksen tuli toimia pienellä ruudulla ja paikassa kuin paikassa.

Vuoden 2003 kilpailun raati piti tämän vuoden sarjan tasoa korkeana. Raadin lausunnon mukaan korkea taso on osoitus uuden välineen hyvästä hallinnasta. Raati ei kuitenkaan pystynyt erottamaan tämän vuoden ohjelmasta varsinaista uutta elokuvakerrontaa.

Elokuvien monipuolisuudesta johtuen raati päätti jakaa 10 000 euron palkinnon kahden elo-

kuvan kesken. Toinen voittajista on animaatio ja toinen näytelty elokuva. Jaetun palkinnon lisäksi annettiin erikoismaininta kahdelle elokuvalla mikroelokuva-formaatin kahden mahdollisen kehityssuunnan esiin nostamisesta.

Molemmat pääpalkinnot menivät tänä vuonna Suomeen. Toisen pääpalkinnon sai Tero Jartin elokuva Inkkaripäähine. Jartin elokuva on näytelty, perinteistä tekniikkaa edustava elokuva. Siinä pieni poika haaveilee inkkaripäähineestä. Elokuva näytti, kuinka perinteinen elokuvallinen käsitteilytapa, yksinkertainen kerronta ja tarkasti jäsenelty rakenne toimivat mainiosti myös mikroelokuvien rajallisessa formaatissa.

Toinen pääpalkinto annettiin Ali Tsharmin animaatiolle Circle of Life. Ali Tsharmin elokuvassa yhden ja saman jakson toistoa käytetään paitsi puhtaasti teknisenä keinona myös kuvaamaan elämän syklistä luonnetta. Circle of Life ei kärsi edes siitä, että se kutistetaan peukalonkynnen kokoiseksi.

Tampereen kansainväliset elokuvajuhlat on pohjoisen Euroopan suurin ja pitkäikäisin lyhytelokuvafestivaali. Vuonna 2003 festivaali houkutteli elokuvien pariin lähes 30 000 katsojaa yli 120 näytökseen.

Tapio S. Linna

Kirjoittaja on Maailmanpyörän toimitussihteeri

- Tampereen elokuvajuhlat jälleen maaliskuussa, 3.–7.3.2004
- www.tamperefilmfestival.fi
- www.tamperefilmfestival.fi/micromovies

🕒 **Kuvat mikroelokuvista: Manipulator de Masses (ylh.), Restless ja Snack.**

Kuva Tapio S. Linna

Maailma.net

— portti parempaan maailmaan

YK:n päivänä vuonna 2000 Lasipalatsissa julkistettiin portaali, jolla oli kunnianhimoinen tavoite: saattaa yhteen mahdollisimman monet järjestöt, yritykset ja viranomaiset, jotka kukin tahoillaan olivat tehneet työtä paremman maailman puolesta. Haluttiin rakentaa verkkosivusto, joka palvelisi kaikkia kehitys-, globaali- ja ihmisoikeuskysymyksistä kiinnostuneita.

Ihmisten olisi helpompaa muistaa yksi kuin satayksi www-osoitetta, ja yhden muistaminen riittäisi, jos sen kautta pääsisi eteenpäin. Syntyi www.maailma.net. Uudella tulokkaalla oli myös merkittävä kansainvälinen ulottuvuus: samalla ajatuksella toimivista portaaleista oli maailmalla muodostunut laaja, OneWorld-niminen verkosto, jonka osaksi maailma.net luontevasti sijoittui.

Britanniassa alkunsa saaneen OneWorld-verkoston olivat perustaneet vuonna 1995 Anuradha Vittachi ja Peter Armstrong, tavoitteenaan ”antaa ääni äänettömille” ja tuoda julkisuuteen etelän köyhien ja marginalisoituneiden ihmisten todellisuus. OneWorldin toimintaperiaatteena oli koota yhteen kestävän kehityksen ja ihmisoikeuksien parissa työskenteleviä järjestöjä ja muita toimijoita sekä julkaista niiden tuottamaa materiaalia internetissä.

Konsepti on osoittautunut toimivaksi, sillä vajaassa kymmenessä vuodessa verkosto on kasvanut alkuperäisestä seitsemän tiedontuottajan yhteisöstä yli 1500 tiedontuottajan verkostoksi, joka levittäytyy viidelle manteele ja julkaisee materiaalia 11 kielellä.

Neljästä vuodesta ideasta portaaliiksi

Ennen lokakuuta 2000 oli Suomessakin ehtinyt tapahtua paljon. Ensimmäiset ajatukset suomalaisen OneWorld-portaalin rakentamisesta lausuttiin jo vuoden 1996 loppupuolella Kehitys yhteistyön palvelukeskuksen Helsingin toimiston käytävillä. Tuolloin Kepassa oli meneillään kaksivuotinen uudistusprosessi, jonka aikana sen piti hahmottaa myös uusi ohjelmansa. Järjestö julkaisi myös ensimmäiset, vaatimattomat verkkosivunsa.

Samaan aikaan kuitenkin mietittiin kunnianhimoisempia tavoitteita kansainvälisten esikuvien pohjalta: olisiko mahdollista koota verkossa yhteen kaikkien suomalaisten kehitys yhteistyöalan toimijoiden tuottama materiaali. Tuossa vaiheessa ajatus ei kuitenkaan saanut Kepan jäsenkentässä vastakäikua osakseen. Internetin mahdollisuuksia ei kyetty näkemään, eikä sitä käytetty päivittäiseen viestintään. Esimerkiksi Kepan Helsingin toimistossa kaikki työntekijät saivat oman sähköpostiosoitteen vasta vuoden 1995 lopussa.

Ajatus Suomen OneWorldista ei kuitenkaan kuollut, vaan siihen palattiin aika ajoin eri yhteyksissä. Toukokuu 1999 oli ratkaiseva etappi. Silloin sekä Kepa että ulkoasiainministeriön kehitys yhteistyöosasto (nykyinen Keo) liittyivät OneWorldiin, mikä vauhditti hanketta merkittävästi. Kolmantena osapuolena suunnitteluun osallistui kehitysmaatoimittajien yhdistys Maailman sivu.

Syksyn 1999 aikana tehdyt tunnustelut osoittivat, että nyt kansalaisjärjestökentästä vihdoinkin löytyi valmiutta lähteä tosissaan viemään hanketta eteenpäin, samoin ulkoministeriö päärahoittajan roolissa näytti hankkeelle vihreää valoa. Lopullinen päätös siitä, että uusi portaali rakennettaisiin osaksi OneWorld-verkosta pikemmin kuin itsenäiseksi sivustoksi, syntyi kahdesta syystä: sille saataisiin Lontoosta valmis ylläpitotekniikka, ja osana kansainvälistä verkosta voitaisiin hyödyntää sen maailmanlaajuisia resursseja. Portaalia ylläpitämään perustettiin huhtikuussa 2000 Suomen OneWorld -portaaliyhdistys.

Verkkosivujen ylläpitoon kannattaa panostaa

Kuluneiden kolmen vuoden aikana maailma.net on vakiinnuttanut asemansa suomalaisena kehitys-, globaali- ja ihmisoikeustiedon solmukohtana. Julkaistujen artikkelien määrä on kasvanut ja sisällöllisesti portaali on monipuolistunut. Kun ensimmäisenä kokonaisuina toimintavuonna, 2001, julkais-

tiin 312 artikkelia, on tänä vuonna lokakuun loppuun mennessä julkaistu jo lähes 900 artikkelia.

Valtaosa materiaalista poimitaan suoraan maailma.netin jäsenten sivuilta. Uutisosastoon pyritään kokoamaan ajankohtaisia artikkeleita aiheista, jotka juuri nyt puhuttavat kansalaisyhteiskuntaa, joiden suhteen juuri nyt kampanjoidaan tai joiden tiimoilta on valmistunut uutta verkkomateriaalia. Tiedonhakuosio antaa lukijalle mahdollisuuden hyödyntää OneWorldin kansainvälistä, yli 300 000 artikkelia käsittävää tietokantaa, jäsenhau kautta taas voi etsiä sopivia yhteistyökumppaneita maailmanlaajuisesti. Myös työpaikkasivuja ja muita osioita on jatkuvasti kehitetty.

Huolimatta portaalin aktiivisesta toiminnasta jää paljon tärkeitä aiheita ja materiaaleja pimentoon, sillä monillakaan järjestöillä ei ole riittävästi voimavaroja omien verkkosivujensa ylläpitoon. Usein sivuja päivitetään kerran pari viikossa tai harvemmin; päivittäiseen verkkosivujen päivitykseen pystyvät vain suuret, Kepan tai Punaisen Ristin kaltaiset järjestöt sekä ulkoministeriön global.finland.

Pettymyksiä maailma.netin ylläpidossa on tuottanut huomio siitä, kuinka hitaasti internetin käyttö ja ennen kaikkea verkkosivujen ylläpito ymmärretään olennaiseksi osaksi kansalaisjärjestöjen toimintaa. Ongelma pätee pääosin myös viranomaisiin ja yrityksiin, joskaan ei aivan yhtä selvästi. Liian usein verkkosivut ymmärretään edelleenkin digitaalimuotoiseksi esitteeksi, joka on visuaalisesti mahdollisimman näyttävä ja kertoo, millaisesta järjestöstä on kyse. Tällaiset sivut eivät kuitenkaan kerro, mitä kyseinen järjestö tekee tai millaisia näkemyksiä sillä maailman menosta on.

Verkkosivujen ylläpito on edullista verrattuna lehtien julkaisemiseen tai esitteiden painattamiseen. Omilla sivuillaan järjestö voi myös itse päät-

Ihmisoikeuskasvatus avaa oven tietoyhteiskuntaan

YK:n ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmen (1995 – 2004) on päättymässä. Vuosikymmen sai alkusysäyksensä maailman ihmisoikeuskonferenssista vuonna 1993.

Ihmisoikeuskonferenssin julkilausumassa todetaan ihmisoikeuskasvatuksen olevan avain vakaaseen ja rauhanomaiseen maailmaan, jossa kaikkien oikeudet voivat toteutua. Konferenssin toimintaohjelmassa vaaditaan valtioita sisällyttämään ihmisoikeuskasvatus perusopetukseen, ja korostetaan julkisen tiedonvälityksen tärkeää roolia ihmisoikeuskasvatuksen tukemisessa.

YK:n ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmenen lähestyessä loppuaan maailmalla valmistaudutaan YK:n tietoyhteiskuntahuippukokoukseen. Kun Suomi ei toistaiseksi ole toteuttanut sitoumustaan ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen toimintaohjelman laatimisesta, ovat suomalaiset

ihmisoikeusjärjestöt tarttuneet uuden teknologian tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Suomen YK-liiton, Amnestyn Suomen osaston ja Ihmisoikeusliiton yhteisenä hankkeena on valmisteilla virtuaalinen oppikirja ihmisoikeuksista yläaste- ja lukiokäisille. Kattavan tietopakettin ihmisoikeuksista tarjoava ihmisoikeudet.net avautuu tammikuussa 2004.

Vuonna 1993 tietoyhteiskunta ei kuulunut kahvipöytäkeskustelujen sanastoon, ja internet oli harvojen ja valittujen ihmemää. Kymmenen vuotta myöhemmin maailma valmistautuu joulukuun 2003 tietoyhteiskuntahuippukokoukseen (WSIS). Huippukokouksen tavoitteena on löytää tapoja, joilla tieto ja teknologia saadaan palvelemaan kaikkien ihmisten kehitystä.

Yhtenä keinona nähdään internetin ulottaminen jokaiseen maailman kylään vuoteen 2010 mennessä. Teknologia ei kuitenkaan ole itseisarvo

vaan väline, jota tärkeimpiä tavoitteita ovat tietoyhteiskunnan jäsenten tasavertainen oikeus saada ja tuottaa tietoa, sekä hyötyä yhteiskunnan kehityksestä.

Mitä yhteistä näillä kahdella maailmankonferenssilla on toistensa kanssa? YK:n entisen ihmisoikeusvaltuutetun Mary Robinsonin mukaan kehityksen päämäärä on tila, jossa kaikkien ihmisten kaikki ihmisoikeudet on turvattu. Siihen on vielä matkaa, samoin kuin maailmanlaajuiseen tietoyhteiskuntaan, jonka Suomen ja EU:n kannan mukaan tulisi perustua YK:n ihmisoikeusjulistuksen arvoille. Kumpaankin kuljetaan samaa tietä – koulutuksen ja vapaan tiedonvälityksen kautta.

Ihmisoikeuksien paras turva ovat omista ja muiden oikeuksista tietoiset opettajat, poliisit, lakimiehet ja kadunmiehet. Tietoyhteiskunta puolestaan rakentuu aktiivisista kansalaisista, jotka ovat koulutuksen avulla saaneet tarpeelliset tie-

>>>> jatkoa edelliseltä sivulta

tä, mitä siellä julkaistaan ja milloin. Niiden osalta järjestö ei ole riippuvainen siitä, lukeeko esimerkiksi toimittaja hänelle lähetetyn tiedotteen, ja jos lukee, niin tekeekö hän siitä uutisen, ja jos niin minkälaisen.

On tietenkin selvää, että verkkosivuilla julkaistu aineisto pitää löytää. Mikäli se ei saavuta ensimmäistään lukijaa, ei loistavankaan aineiston julkaisemisella ole merkitystä. Tähän ongelmaan maailma.net on yksi ratkaisu. Nostamalla sivuilleen jäsentensä tuottamaa materiaalia se hakee julkaisuutta niiden tärkeinä pitämille asioille. Portaalin hakukoneen ansiosta kävijä voi löytää sellaistaakin, jäsenten verkkosivuilla sijaitsevaa aineistoa, jota maailma.net ei ole julkaissut.

Lisäksi maailma.net voi toimia jäsentensä yhteistyöprojektien tukijana, mistä Ihmisoikeudet.net -hanke on hyvä esimerkki. Kouluille suunnatun, ihmisoikeuksia käsittelevän verkkosivuston takana ovat Amnestyn Suomen osasto, Ihmisoikeusliitto ja YK-liitto. Sivusto toteutetaan osana maailma.netiä, jolloin siinä voidaan hyödyntää esimerkiksi portaalin ihmisoikeus uutisia ja hakutoimintoja. Etuna on myös se, ettei ihmisoikeudet.net -sivuston markkinointia tarvitse aloittaa nollopisteestä, vaan maailma.netin osana sillä on jo valmiina potentiaalisia käyttäjiä.

Timo Mielonen ja Eija Palosuo

Kirjoittajat vastaavat Maailma.net sivujen toimittamisesta Suomessa.

Maailma.net tarjoaa

Uutiset • Päivittäin vaihtuvat uutisotsikot tarjoavat näkökulmia ajankohtaisiin, kansalaisyhteiskuntaa puhuttaviin aiheisiin. • <http://fi.oneworld.net/article/frontpage/189/3581>

WSIS-sivu • Joulukuussa alkava YK:n tietoyhteiskuntahuippukokousta käsittelevä erikoissivusto, joka esittelee erityisesti kansalaisyjärjestöjen näkemyksiä aiheesta. • <http://fi.oneworld.net/section/fi/wsis>

Tiedonhaku • OneWorld-verkoston kansainvälisessä tietokannassa on lähes 300 000 artikkelia. Hakuja voi tehdä kielen, teeman, päiväyksen ja artikkelityypin mukaan tai vapaalla hakusanalla. • <http://fi.oneworld.net/article/frontpage/192/3607>

Työpaikat • Työpaikkapalveluun on koottu maailma.netin jäsenten palkalliset ja vapaaehtoistyöpaikat sekä linkkejä muihin työpaikkasivustoihin. • <http://fi.oneworld.net/article/archive/4918/>

Kampanjat • Kampanjasivulta löydät kuvaukset maailma.netin jäsenten meneillään olevista kampanjoista linkkien kera. • <http://fi.oneworld.net/article/archive/4204/>

Keräykset • Keitä voit tukea ja miten osallistua? Käy katsomassa ajankohtaiset keräyskohteet tai allekirjoita sähköinen vetoamus. • <http://fi.oneworld.net/article/archive/4206/>

Jäsenet • Maailma.netillä on 34 suomalaista jäsentä ja OneWorld-verkostolla yhteensä yli 1500 jäsentä eri puolilla maailmaa. • <http://fi.oneworld.net/section/fi/partners>

OneWorld-verkosto • maailma.net toimii porttina 11 muuhun poliittisesti sitoutumattomaan, voittoa tavoittelemattomaan alueelliseen ja kansalliseen OneWorld-portaaliin. • <http://fi.oneworld.net/article/frontpage/191/3739>

Sivuston ylläpidosta vastaa Suomen OneWorld -portaaliyhdistys. Toimituksen yhteyshenkilöt ovat:

- Eija Palosuo, vastaava toimittaja eija.palosuo@maailma.net
- Timo Mielonen, koordinaattori timo.mielonen@maailma.net

dot, taidot ja välineet osallistua kaikkien oikeuksia kunnioittavan kehityksen edistämiseen paikallisesti ja maailmanlaajuisesti. Siksi ihmisoikeuskasvatus on avain myös tietoyhteiskuntaan.

Tietoteknologia avaa portin ihmisoikeuksiin

Suomi ei sitoumuksestaan huolimatta ole vielä tehnyt kansallista toimintaohjelmaa ihmisoikeuskasvatuksen sisällyttämisestä koulujen opetussuunnitelmiin.

Ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmenen pian päättyessä suomalaiset ihmisoikeusjärjestöt ovat yhdistäneet voimansa, ja tarttuneet internetin suomiin mahdollisuuksiin ihmisoikeuskasvatuksen edistämiseksi.

Valmisteilla on ihmisoikeudet.net – virtuaalinen oppikirja ihmisoikeuksista lukioiden, ammattikoulujen ja peruskoulun yläasteen oppilaiden ja

Kehityksen päämääränä on ihmisoikeuksien turvaaminen

opettajien käyttöön. Sivusto tarjoaa kattavan tietopaketin ihmisoikeuksista Suomessa ja maailmalla, ja antaa vinkkejä ihmisoikeuskasvatuksen sisällyttämisestä niin koulujen opetussuunnitelmiin kuin jokapäiväiseen elämäänkin.

Juuri ihmisoikeuskasvatuksen arkipäivään tuominen onkin sekä tietoyhteiskunnan tarjoama mahdollisuus, että edellytys kaikkien oikeuksia edistävän tietoyhteiskunnan kehittymiselle.

Uusi teknologia ja vapaan tiedonvälityksen leviäminen on tuonut maailman kaukaistenkin kolkkien uutiset elämäämme uudella tavalla, ja vienyt meitä harppauksen lähemmäksi visiota maailmasta jossa ihmisoikeuksien loukkaus yhtäällä tunnetaan kaikkialla. Monet ovat uu-

tisten rinnalla seuranneet esimerkiksi Lähi-idän tilannetta yksittäisten kansalaisten verkossa pitämien päiväkirjojen avulla. Tavallisen ihmisen arkipäivän avaaman näkökulman avulla konfliktit ja niissä vaaraan joutuvat ihmisoikeudet muuttuvat käsinkosketeltaviksi. Ja niin sen tulisi olla – ihmisoikeudet kuuluvat yksittäisille ihmisille, ja yksittäisten ihmiskohtaloiden ymmärtäminen muistuttaa oikeuksien turvaamisen tarpeesta tehokkaimmin.

Jane Anttila

Kirjoittaja toimii Ihmisoikeudet.net hankkeen koordinaattorina. Ihmisoikeudet.net on Ihmisoikeusliiton, Amnestyn Suomen osaston ja Suomen YK-liiton yhteinen hanke. Sekä yksittäiset ihmisoikeustapaukset, että niiden ymmärtämiseen tarvittavat taustat, käsitteet, lait ja keinot löytyvät tammikuusta 2004 alkaen osoitteesta www.ihmisoikeudet.net.

Kertomukset välittävät tietoa

Sambialaiseen perinteeseen kuuluvat kertomukset, joiden avulla välitetään informaatiota. Kertomukset edustavat afrikkalaista tietoyhteiskuntaa ennen kännyköitä ja internetiä, mutta samalla ne ovat osa nykyaikaa.

Helsingissä oli kesän alussa esillä sambialaisen **Stephen Kappatan** öljyvärimaalauksia. Kappatan työt avaavat näkökulman siihen, mitä afrikkalainen tiedonvälitys oli ennen tietoyhteiskuntaa, ja mitä se edelleenkin on. Tyyliiltään Kappatan työt voi lukea naivistisiksi, mutta ne avaavat hauskan ja tietokylläisen ikkunan sambialaiseen todellisuuteen, niin siirtomaavallan aikaan kun nykyisyyteenkin. Taiteilijana Stephen Kappatassa yhdistyvät historioitsija, opettaja, tarinankertoja ja yhteiskuntakriitikko.

Stephen Kappatan maalausten otsikot antavat kuvan maalausten aiheista. ”Hyvästi, mene naimisiin oluesi kanssa, minä sain nyt tarpeekseni” kertoo arkisen tarinan yhteiselon vaikeuksista naisen näkökulmasta. ”Vanha mies tappaa kärkeen pensaikossa” on opettavainen kuva siitä, miten pensaikossa kannattaa varoa askeleitaan. ”Baarin matematiikka” on karu laskutoimitus: yksi tappelu vastaa kahta poliisimiestä, kaksi poliisimiestä vastaa yhtä oikeuden virkamiestä, yksi virkamies vastaa kolmea kuukautta vankeutta, vankeusaika vastaa yhtä opetusta.

Kappatan kuvat kertovat Sambian historiasta (”Mugaben virkamiehet karkoittavat valkoisia maanviljelijöitä”), >>>>

maan rikkaasta kulttuurista ("Nyakayoya naamio on hienostunut pitkän seipään tanssija") tai antavat kansanvalistusta ("Vältäaksesi AIDS:in pysy saman naisen kumppanina läpi elämäsi").

Kappatan taulujen nimet kertovat, mitä tauluissa opetetaan, mutta itse taulu kertoo kokonaisen tarinan. AIDS:ista varoittavassa taulussa avautuu koko kylän elämä. Kylän miehet, ja osa naisistakin, ovat kerääntyneet etualan baariin juumaan, naiset istuvat nuotion ääressä kunnantalon edustalla ja taulun takaosassa lapset kiiruhtavat kouluun. Kukkuloilla kylän reunamilla avautuvat niin koulurakennus, jonka oppilaita AIDS uhkaa, ja sairaala, jossa huolehditaan tautiin sairastuneista.

Taiteilijana 67 vuotias Stephen Kappata on itseoppinut. Vaikka hän maalasi jo työuransa aikana, on hän pystynyt omistautumaan täysipäiväisesti maalaamiselle vasta jäätyään eläkkeelle Sambian maatalousministeriöstä. Siirtomaavallan aikana Kappata työskenteli Etelä-Afrikan kaivoksilla ja seurasi apartheidin vastaista taistelua 1960-luvun alussa.

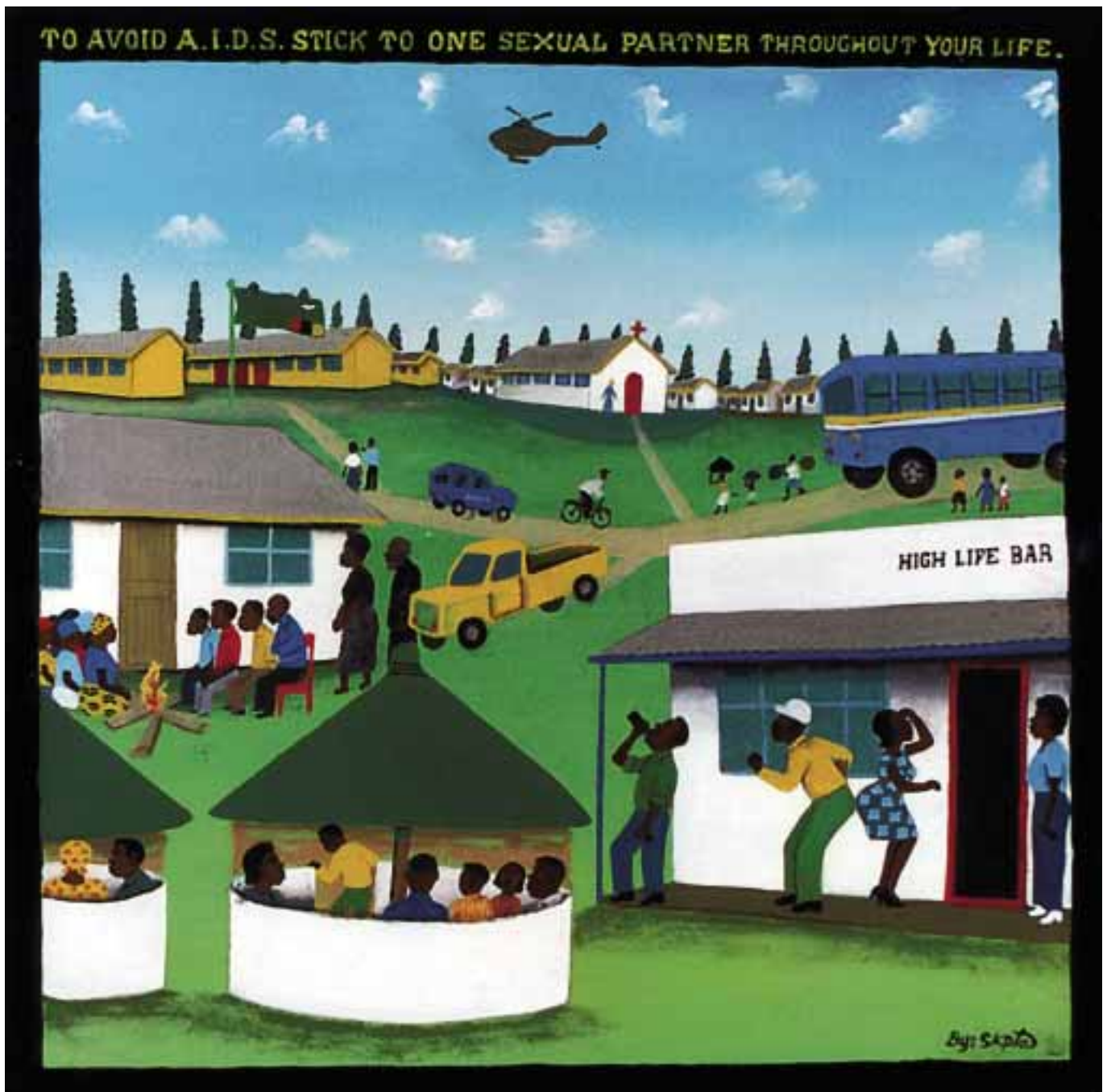
Vuonna 1962 hän palasi itsenäistyvään Sambiaan. Lyhyen poliittisen uran jälkeen hän työskenteli virkamiehenä. Kappatan töitä on ollut aikaisemmin esillä Suomessa KEPA:n järjestämässä näyttelyssä vuonna 1994. Stephen Kappata on Sambian tunnetuimpia taiteilijoita, hä-

nen näyttelyitään on ollut esillä mm. Ranskassa, Kuubassa ja Englannissa. Myös Lusakan lentokentällä matkailijaa tervehtivät Stephen Kappatan maalaukset.

Tapio S. Linna

- Stephen Kappatan "We had a nice time in Zambia" -näyttely oli esillä Galleria Primaverassa Helsingissä 23.5. – 19.6.2003.

- Näyttely järjestettiin yhteistyössä Suomi–Sambia-seuran kanssa. Stephen Kappata myös vieraili Suomessa näyttelyn avajaisissa sekä KEPA:n Maailma kylässä -tapahtumassa toukokuussa.

Monikulttuurisuuden juhlaa

Faces-etnofestivaali oli yksi viime kesän huippuhetkistä. Festivaali toteutetaan täysin vapaaehtoisvoimin.

Suomen kesä on täynnä mielenkiintoisia tapahtumia. Kansainvälisyydestä, musiikista ja muista kulttuureista kinnostuneille on Pohjan kunnassa, Billnäsin ruukkialueella järjestettävä Faces-etnofestivaali kuitenkin ehdoton huipputapahtuma.

Faces ei ole pelkästään musiikkifestivaali, vaan se avaa samalla ikkunan muihin kulttuureihin, antaa mahdollisuuden kokea taide-elämyksiä, osallistua kursseille ja työpajoihin. Festivaalin yhteydessä voi myös tutustua eri järjestöihin ja yhdistyksiin. Small Faces-festivaali on puolestaan suunnattu lapsille, joten tapahtumaan voi hyvin suunnata koko perheen voimalla.

Faces tehdään lähes täysin vapaaehtoisvoimin, tapahtumasta vastaava Etnokult ry. toteuttaa myös kehitysapuprojekteja. Tällä hetkellä apua suunnataan Balkanille sekä Afrikkaan. Virtuaaligalleria on puolestaan jatkuvasti täydentyvä taidemyyntikokoelma. Sen avulla halutaan edistää kolmannen maailman taiteilijoiden työntekomahdollisuuksia. Taiteilijoiden töille luodaan myynti- ja jakelukanavia Suomessa ja myös muualla maailmassa.

Maailmanmusiikin koko kirjo

Faces-etnofestivaalilla pääosassa ovat suomalaiset muusikot. Musiikin kirjo on ällistyttävän laaja ja häkellyttävän korkeatasoinen.

Lähes kaikki mieleen tulevat maailmanmusiikin lajit ovat edustettuina, aina suomalaiskansallisesta, lähinaapurien ja euroopan musiikkityyleistä afrikkalaiseen, karibialaiseen ja brasialialaiseen musiikkiin saakka. Unohtamatta myöskään heavyä tai rock-musiikkia.

Eri musiikkisuuntien runsas kirjo kertoo myös suomalaisen musiikkiopetuksen korkeasta tasosta. Moni festivaalilla esiintynyt yhtye koostuu nuorista soittajista, joita tuntuu kannustavan rakkaus musiikin tekemiseen sekä erityisesti juuri siihen tiettyyn musiikinlajiin, jota yhtye esittää. Tietenkin muusikoita kannustaa myös itse esiin-

Kuva Esko Brötherus, Faces

tymisen riemu. Monessa yhtyeessä oli mukana etnisen taustan omaavia muusikoita, mikä puolestaan kertoo maahanmuuttajien kulttuurielämää rikastuttavasta vaikutuksesta Suomessa.

Festivaalin yksi eksoottisimmista musiikkikokemuksista oli kuunnella Shaman-yhtyettä, joka oli yhdistänyt karjalais- ja kalevalaispohjaisen kansanmusiikin heavy-musiikkiin. Yhtye kutsuu itse musiikkiaan folk-metalliksi. Esiintymistä täydensi musiikkiin sopivat esiintymisasut.

Faces-etnofestivaalissa oli mukana myös joitakin ulkomaisia yhtyeitä. Esimerkiksi Pietarista oli saapunut energinen tyttöyhtye Babsley ja Venäjän Karjalasta Santtu Karhu & Talvisovat. Yksi festivaalin pääesiintyjistä oli Etelä-Afrikasta saapunut Tu Nokwe Band, jonka zulun-kielistä laulua täydensi neljä nuorta tanssijaa.

Muita festivaalin huippuhetkiä oli mm. Native Noise -kokoonpanon tulisirkus, Ylivoima-yhtyeen mukaansa tempaava musiikki, Pelle Miljoona & Rockets jo tutuksi käyneillä kappaleillaan sekä erityisesti Tuomari Nurmio, joka oli tällä kertaa löytänyt yhteisen sävelen Alamaailman vasarat -yhtyeen torvi- ja sellokokoonpanon kanssa.

Katusoiton Suomen mestaruus siirtyi Israeliin

Yksi Faces-etnofestivaalin neronleimuksia on järjestää katusoiton SM-kisat festivaalin yhteydessä.

”Soittajien etsiminen kisaan alkaa jo kauan ennen varsinaista festivaalia”, kertoi mestaruuskisan järjestämisestä vastannut **Susanne Pirttinen**. Viesti mestaruuskisoista pistetään kiertämään kaduille ja toreille hyvissä ajoin ja myös festivaalin www-sivuilla mainostettiin kisaa. Vuoden 2003 kisoihin osallistui 26 soittajaa tai soittoryhmää.

Itse kisa käytiin kahdessa osassa, katusoitajat esittäytyvät festivaalin aikana soittamalla eri puolilla festivaalialuetta. Yleisö äänestää suosikeistaan, jonka jälkeen seitsemän eniten ääniä saanutta kutsuttiin sunnuntaiaamun loppukilpailuun. Viiden asiantuntijan muodostama raati antoi loppukilpailussa pisteitä esiintyjien kolmen minuutin esityksistä.

Tänä vuonna loppukilpailu huipentui jännittäväksi, kun kaksi esiintyjää sai yhtä paljon pisteitä raadilta. Yleisö pääsikin ratkaisemaan voittajan huutoäänestyksellä. Voittajaksi selviytyi tänä vuonna israelilainen **Jonatan Moses**, joka oli myös ylivoimainen yleisön suosikki yleisöäänestyksessä.

Jonatan Moses kertoi asuvansa tällä hetkellä Ruotsissa. Viime vuodet hän on matkustanut ympäri eurooppaa esiintyen kaduilla ja erilaisissa tapahtumissa. Moses soittaa lähinnä rockstandardeja, mutta hänen erikoisuutensa on toi-

Kuva Esko Brötherus, Faces

mia rock-patsaana. Hän värjää kasvonsä siniseksi, pukee päälleen sinisen peruukin ja esiintymisasun. Kadulla hän tekeytyy patsaaksi, aika ajoin patsas käynnistyy soittamaan vaikkapa Elviksen tai CCR:n hittejä. Suosio on taattu.

”Kilpailu Euroopassa katusoitajien keskuudessa on kovaa”, kertoo Jonatan. Erottuakseen joukosta hän keksi eräässä vaiheessa luoda oman shown, jolloin katusoiton tulotkin alkoivat kummasti kasvaa. Jatkossa Jonatanin vakaa aikomus on ansaita elantonsa musiikilla. Sitä varten hän kiertää eurooppaa ja myös pohjoismaita sekä etsii oikeita kontakteja päästäkseen myös levyttämään musiikkiaan.

Ensi vuonna Jonatan on jälleen tavattavissa Faces-festivaalilla, jonne hän on lupautunut tulemaan paikalle luovuttamaan mestaruusvaltikkan seuraavalle suomenmestarille.

Tapio S. Linna

Kirjoittaja on Maailmanpyörän toimitussihteeri

● Faces-etnofestivaali jälleen ensi kesänä 30.7. – 1.8.2004 Billnäsin vanhalla ruukki-alueella Pohjan kunnassa.

Kuva Nana Hietanen, Faces

Inhimillisen kehityksen raportti

UNDP:n Inhimillisen kehityksen raportti ennustaa köyhyden puolittuvan vuoteen 2015 mennessä. Yli 50 maan taloudellinen tilanne kuitenkin heikkeni viimeisen kymmenen vuoden aikana.

YK:n kehitysohjelman (UNDP) vuosittain ilmestyvä ”Inhimillisen kehityksen raportti” julkaistiin heinäkuussa. Tänä vuonna raportti tarkastelee YK:n vuosituhattavoitteita antaen samalla konkreettisia toimintasuosituksia sekä köyhyydestä kärsiville että rikkaille maille. Raportin laatijat pyrkivät tällä tavoin nopeuttamaan vuosituhattavoitteiden toteutumista.

Vuosituhattavoitteita on kahdeksan. Niistä ensimmäinen, äärimmäisen köyhyden puolittaminen vuoteen 2015 mennessä näyttää toteutuvan, mikäli maailman kaksi väkirikkainta maata, Kiina ja Intia jatkavat hurjaa talouskasvuun. Äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten määrä on vähentynyt kiinassa 150 miljoonalla kymmenen vuoden aikana.

Raportti kuitenkin osoittaa että köyhyydessä elävien ihmisten määrä on yhä kasvussa monin paikoin, kehitys ei jakaudu tasaisesti vaan maailmassa on yli miljardi äärimmäisessä köyhyydessä elävää ihmistä.

Vuosi 2015 tavoitevuosi

Vuosituhattavoitteiden painoarvo perustuu vuoden 2000 syyskuussa pidettyyn YK:n huippukokoukseen jossa kaikki YK:n jäsenmaat, kansainväliset rahoituslaitokset ja YK-organisaatiot sitoutuivat pyrkimään niiden toteuttamiseen. Vuosi 2015 määrittiin vuosituhattavoitteiden takarajaksi.

UNDP:n inhimillisen kehityksen raportti antaa maailman 31:lle kaikkein alhaisimman inhimillisen kehityksen tuloksen saaneelle maalle erityishuomion luokitellen ne ns. top priority -maiksi.

Kyiseissä maissa tavoitteita kohti pyrkivä kehitys junnaa paikallaan tai on jopa kääntynyt laskuun. Raportissa on myös eritelty maailman 28 high priority -maata, jotka esimerkiksi hankalan maantieteellisen sijaintinsa vuoksi jäävät yleisten kehitysstrategioiden ulkopuolelle.

Aseellisista kriiseistä kärsivät, korkean HIV/AIDS lukeman tai suuren ulkomaanvelan omaavat maat kaipaavat myös erityishuomiota kehitysstrategioita toteutettaessa.

UNDP:n inhimillisen kehityksen raportin vahvin puoli ovat sen käytännönläheiset havainnot valtioiden heikkouksista ja vahvuuksista vuosituhattavoitteiden saavuttamisessa.

Kumppanuus avain kehitykseen

Raportin eräs päällimmäinen viesti on rikkaiden ja köyhien maiden kutsuminen kumppanuussuhteeseen. Kumppaan osapuoli ei ole yksin kyllin vahva saavuttamaan vuosituhattavoitteita. Rikkaiden maiden on huomattava, että myös niiden sisäisellä politiikalla saattaa olla merkittäviä maailmanlaajuisia vaikutuksia.

Turham Saleh, yksi raportin kirjoittajista, kehoittaa ihmisiä toimimaan maapallolla samoin kuin toimimme valtioiden sisälläkin. Sijoittamalla maapallon köyhimpiin osiin, sijoitamme tulevaisuuteen ja myöhemmin olemme moninkertaisia hyötyjiä.

Inhimillisen kehityksen raportti puhuttelee kaikkia toimijoita, köyhiä ja rikkaita valtioita, kansainvälisiä organisaatioita, sekä suuryrityksiä.

Raportissa painostetaan köyhiä maita ryhtymään laajoihin taloudellisiin ja poliittisiin uudistuksiin. Rikkaita maita taas kehoitetaan tasavertaistamaan kauppasuhteitaan siten, että köyhätkin maat pystyisivät käymään kannattavaa kauppaa.

Raportti myös kuuluttaa rikkailta mailta velkahelpotuksia ja suurempaa kehitysavun määrää. Rikkaiden maiden kehitysmaille lupaama apu tulisi nyt vihdoin panna täytäntöön, raportissa huomautetaan. ”Rikkaat maat ovat luvanneet auttaa köyhiä maita äärimmäisen köyhyden poistamisessa jo kauan. Kehitysavun lisääminen, reilummat kauppaehdot ja riittävät velkahelpotukset antavat silti odottaa itseään”, raportissa todetaan. ”Olemme nyt jo jäljessä aikataulusta”, Turham Saleh huokaa, huomauttaen että kehitysapu on ollut laskussa viimeisen vuosikymmenen ajan.

Inhimillisen kehityksen raportti osoittaa konkreettisesti, että elleivät rikkaat maat täytäkään lupauksiaan vuosituhannen tavoitteista, ei toivotua kehitystasoa voida saavuttaa. Jotta tuloksia saataisiin nopeasti, on raportissa haastettu rikkaat maat asettamaan selkeitä tavoitteita ja aikatauluja lupauksilleen.

Epäreilut tariffit ja tullit ovat eräs pahimmista kehityksen jarruttajista. Myös erilaiset kiintiöt ja tukiaiset vääristävät globaalia maataloustuotteiden kauppaa ja tekevät maatalouteen sijoittamisen kannattamattomaksi kehitysmaissa.

Raportissa mainitaan esimerkiksi että Yhdysvaltain tuki omille puuvillantuottajilleen on kolme kertaa suurempi kuin sen kehitysapu Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan.

Kehitysavun asteittainen lisääminen on välttämätöntä, jotta tavoitteet voidaan saavuttaa. Toteutuakseen vuosituhattavoitteet vaativat kehitysavun tuplaantumista nykyisestä 57 miljardista dollarista sataan miljardiin dollariin. Vuosituhattavoitteiden saavuttamiseksi olisi rikkaiden maiden myös mitätöitävä kestävämmiä velkataakkoja erityisesti vakavasti velkaantuneilta HIPC-mailta.

UNDP on nostonut myös teknologian epätasaisen hyödyntämisen yhdeksi suurimmista epäkohdista. Maailman tutkimus- ja kehitystyöstä vain kymmenen prosenttia kohdistuu terveysongelmiin, joista kärsii 90% maailman väestöstä. Raportissa muistutetaan että teknologia on saatettava köyhienkin ihmisten ulottuville.

Norja kehittynein

Norja on UNDP:n indeksin mukaan maailman kehittynein maa. Suomi sijoittuu inhimillisen kehityksensä suhteen 14:ksi. Samaan inhimillisen kehityksen lukemaan pääsivät Tanska, Iso-Britannia, Irlanti ja Luxemburg. Loput Pohjoismaat sijoittuivat Suomea ja Tanskaa paremmin, myös Australia, Alankomaat Belgia Kanada, Japani ja USA saivat Suomea korkeamman indeksilukeman.

Inhimillisen kehityksen pohjalukemia saivat Saharan eteläpuolisen Afrikan maat, monet entisen Neuvostoliiton maat, Moldova, Ukraina, Tadžikistan ja Venäjä, joiden kehitysindeksi laski jyrkästi. Sen sijaan Ruanda, Benin, Ghana, Senegal, Uganda ja Mauritius ovat kasvattaneet indeksilukemaansa.

Suomen Tasavallan Presidentti **Tarja Halonen** ja Namibian Presidentti **Sam Nujoman** toimivat puheenjohtajina YK:n vuosituhattokokouksessa vuonna 2000. Suomi on ollut vaikuttava toimija YK:n vuosituhattajulistuksen toimeenpanossa ja suunnittelussa. Vetovastuun omanneella Suomella voidaan katsoa olevan erityinen tehtävä toimeenpanna ja seurata vuosituhattajulistuksen toteutumista. Osallistamalla globaaliin hallintaan ja ottamalla vastuuta Suomi voi osoittaa toiminnallaan hyvää esimerkkiä.

Mirva Viitanen

Kirjoittaja on YK-nuorisoliittojen maailmanjärjestön (WFUNA-Youth) tiedottaja

YK:n vuosituhatjulistus Eduskunnassa

YK:n vuosituhatjulistus puhutti kansanedustajia ulkoministeriön, eduskunnan globaalityöryhmän ja ihmisoikeustyöryhmän järjestämässä tiedotustilaisuudessa 5.11. Eduskuntatalossa.

Ulkoministeriön lokakuussa 2003 tekemän mielipidemittauksen mukaan kolme neljästä suomalaisesta kasvattaisi kehitysyhteistyön rahoitusta. Tällä hetkellä Suomen kehitysapu on 0,37 prosenttia bruttokansantulostamme. Suomalaisen mielipide on osoitus oikeaan suuntaan. Kahdeksas YK:n vuosituhatavoite globaalista kumppanuudesta edellyttää yhteistä vastuuta kehityksestä ja sille suotuisten toimintaedellytysten luomista kehitysyhteistyömäärärahoja kasvattamalla, luomalla reiluja kansainvälisen kaupan sääntöjä ja helpottamalla köyhien velkaa.

Vuosituhatavoitteet ovat yhteinen haaste, johon vastaaminen edellyttää asian tunnetuksi tekemistä. YK:n kehitysohjelma UNDP johtaa maailmanlaajuisia vuosituhatkampanjaa. Suomessa ulkoministeriön käynnistämä valtakunnallinen tiedotuskampanja on saanut liikkeelle myös kansanedustajat. Lokakuun lopussa Mikkelistä alkanut tilaisuuksien sarja päättyi joulukuun alussa Kajaaniin.

Väliin mahtuu lukuisia joukko kohtaamisia kansalaisten ja kansanedustajien välillä Rovaniemeltä Joensuuhun, Turusta Maarianhaminaan.

Eduskunnassa 5.11. pidetyn tiedotustilaisuuden avanneen eduskunnan globaalityöryhmän puheenjohtajan, kansanedustaja Susanna Rahkonen mukaan kansanedustajien kiinnostus osallistua globaaliin vuoropuhe-

luun eduskuntatyön rinnalla on kasvussa. Vuosituhattavoitteet ovat esimerkiksi kansainvälisyydestä, joka vaikuttaa myös suomalaisten kansanedustajien arkeen ja päätöksentekoon.

Suomi on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa sitoutunut ottamaan vastuun kahdeksannesta tavoitteesta kehitysyhteistyömäärärahan nostamiseksi YK:n suosittelulle 0,7 prosentin tasolle. Kyse ei ole vain avun määrästä vaan myös sen laadusta ja esimerkiksi siitä, kuinka tehdään mahdolliseksi omistajuus kehityksestä avun vastaanottavissa maissa. Eduskunnan ihmisoikeustyöryhmän varapuheenjohtaja, kansanedustaja Kari Uotila pitää tärkeänä sitä, että muiden toimijoiden tavoin myös kansainväliset kehitysrahoituslaitokset toimivat kohti yhteisiä tavoitteita ilman jatkuvaa kilpailua paremmuusjärjestyksestä.

Vuosituhatavoitteita ei saavuteta yksin vaan tekemällä ja toimimalla yhdessä. Laatuun liittyy kysymys kumppanuudesta, hyvän kumppanin kriteereistä ja niiden täyttämisestä. Vuosituhattavoitteet antavat eväät kehittää myös itseämme entistä reilummaksi yhteistyökumppaniksi. Valmisteilla oleva Suomen hallituksen kehityspoliittinen ohjelma antaa perussuunnan Suomen ja kehitysmaiden välisille suhteille ja kehitysyhteistyölle vuosituhatjulistuksen toimeenpanon edistämiseksi. Valtioneuvoston on tarkoitus hyväksyä ohjelma joulukuun aikana.

Eeva-Maria Vuorenmaa

Kirjoittaja on Suomen YK-liiton suunnittelija

YK:n kehitysohjelma ojentaa käden liike-elämälle

”Yritysten tulee sitoutua kehittämään yhteiskuntaa, jossa ne toimivat”, sanoo YK:n kehitysohjelma UNDP:n pohjoismaiden toimiston asiantuntija Søren Mandrup Petersen.

UNDP on käynnistänyt pohjoismaissa ohjelman, jonka tarkoituksena on solmia eri yritysten kanssa yhteistyösopimuksia. Sopimusten avulla halutaan edesauttaa kehitystä kolmannen maailman maissa. UNDP etsii pohjoismaista yhteistyökumppaneiksi suuryrityksiä, jotka toimivat kehitysmaissa ja jotka haluavat sitoutua kehittämään kohdemaan yhteiskuntaa.

Yhteistyö on jo käynnistynyt Nokian kanssa. Nokia on Filippiineillä mukana Bridgeit-hankkeessa, jossa kouluihin tuotetaan opetusmateriaalia hyödyntämällä uusinta mobiili- ja videoteknologiaa. Pilottihankkeessa koulut saavat opetusmateriaalin heti tuoreeltaan käyttöönsä nopeiden mobiiliyhteyksien kautta.

UNDP toimii ruohonjuuritasolla 166 maassa ympäri maailman. UNDP tuo yhteistyökumppanuuteen mukaan oman osaamisensa ja takaa yhteistyössä toteutettaville hankkeille jatkuvuuden ja uskottavuuden, kertoo Petersen.

Yritykset puolestaan hyötyvät monella tavalla kohdemaan yhteiskunnan kehittämisestä. ”Taka-

na ovat ne ajat, jolloin yritykset lähtivät kehitysmaihin ainoastaan nopean voiton toivossa” uskoo Petersen. Suuryritykset ovat oppineet, että kun ne voivat luottaa yhteiskunnalliseen vakauteen, myös niiden oma toiminta helpottuu monella tavalla, korostaa Petersen. Toisaalta yritysten toimintaa eri maissa seurataan yhä tarkemmin, hyvä yritysokuva on yhä merkittävämpi kilpailutekijä.

Uudella ohjelmalla UNDP haluaa tukea YK:n vuosituhatjulistuksessa esitettyä kehityspäämäärää. Esimerkiksi köyhyyden vastaisessa taistelussa tarvitaan niin yksityissektorin, kansalaisjärjestöjen kuin myös hallintokoneiston panosta, Petersen painottaa.

Tapio S. Linna

• Lisää UNDP:n toiminnasta pohjoismaissa: www.undp.dk

Kuva UNDP, kuvassa Søren Mandrup Petersen

Kuva Tapio S. Linna, kuvassa Helena Laukko

YK-liitolle uusi toiminnanjohtaja

• Helena Laukko on valittu Suomen YK-liiton uudeksi toiminnanjohtajaksi.

Helena Laukolla on laaja kokemus kansainvälisestä toiminnasta ja hän tuntee myös suomalaisen järjestökentän hyvin. Aikaisemmassa toimensaan hän toimi Kansainvälisen Solidaarisuussäätiön toiminnanjohtajana. YK-liiton edellinen toiminnanjohtaja Rauno Merisaari siirtyi neuvonantajaksi ulkoasiainministeriöön.

Tarja Halonen YK:n päivän pääpuhuja

YK:n päivää vietettiin perjantaina 24.10.2003 Sanomatalon Mediatorilla Helsingissä.

Mediatorille oli kerääntynyt sankka joukko aiheesta kiinnostunutta yleisöä tutustumaan paikalla esittäytyneisiin järjestöihin sekä monipuoliseen ohjelmaan.

Mediatorin esiintymislavalle oli järjestetty ohjelmaa niin aamuksi kuin lounasaikaankin. Päivä huipentui iltapäivän tapahtumaan, jota juhlisti Tasavallan Presidentti **Tarja Halosen** puhe. Halonen myös osallistui koko iltapäivän ohjelmaan, seuraten mielenkiinnolla lavaohjelmaa. Iltapäivän tapahtumassa tutustuttiin niin Irakin, Afganistanin kuin Kosovonkin nykyhetkeen.

YK:n päivä huipentui Rauhankulkueeseen, jonka päätteeksi Rautatietorilla oli ohjelmaa kello 18.30.

Aseidenriisuntaviikkoa puolestaan vietettiin parillakymmenellä eri paikkakunnalla. Esimerkiksi Oulussa kaupunki oli järjestänyt Kansainvälinen Oulu -tapahtumaviikon.

Tapio S. Linna

● YK-päivästä ja Aseidenriisuntaviikosta lisätietoja sekä tapahtumakuvia: www.ykliitto.fi

📌 **Maija Villkumaa juonsi YK:n päivän tapahtuman. Kuvassa yhdessä Ylen toimittajan Kristiina Tuuran kanssa.**

Kuvat: Tapio S. Linna

Kuva enemmän kuin tuhat sanaa

Viestintävallankumous loi mahdollisuudet ja välineet katsella toisia kulttuureita, totesi Anssi Männistö Suomen YK-liiton ja Suomen Pakolaisavun järjestämässä ”Visuaalisen viestinnän haasteet kansainvälisyyskasvatuksessa”-seminaarissa.

Kansainvälisyyskasvatusverkoston tukemassa seminaarissa kuvajournalismin rehtori, YHT Anssi Männistö tarkasteli islamia ja muslimeita länsimaisissa lehtikuvissa, freelance valokuvaaja Kari Eloranta konfliktien kuvia ja Turun DIAKin Tapio Kujala uutisointia Palestiinasta.

Sata vuotta sitten saimme niukasti tietoa kaukaisista maista vain muutamien lähteiden kautta. Nykyään tietoa ja kuvamateriaalia on monipuolisesti saatavilla, jos niitä etsii aktiivisesti. Viestimet jakavat informaatiota, mutta toimivat myös vallan välineinä.

Lehti- ja uutiskuvia voidaan manipuloida ja irrottaa täysin irrallisiksi todellisesta asiayhteydestä. Uutisten yhteyteen saatetaan valita mielivaltaisesti kuvia, joilla ei ole mitään tekemistä uutisen kanssa. Näin saatetaan luoda ja vahvistaa stereotyyppioita.

Tietoteknologia luo uusia mahdollisuuksia ja välineitä oppia ja ilmaista, mutta nopeat muutokset luovat myös vaaroja. Kuvamateriaalia, jonka aitoutta ja todenperäisyyttä on hankala selvittää, tulee eri tiedotusvälineiden ja internetin kautta.

Nuorten kuvakriittisyys

Medialukutaito- ja kriittisyys merkitsevät myös kuvien lukutaitovalmiuksia ja kriittisyyttä. ”Visuaalisen viestinnän haasteet” koulutuksen työpajoissa osallistujat miettivät konkreettisesti, kuinka tarkastella köyhyyttä, nälkää ja pakolaisuutta kuvien avulla.

Lapset ja nuoret ovat kyvyttömiä tulkitsemaan viestejä lukiessaan lehtiä ja hakiessaan tietoa internetistä. Erityisesti nuorten kuvallukutaitoa ja -kriittisyyttä tulisi kehittää kuvien hallitessa elämäämme. Miten kasvattaa lapsia ja nuoria kriittisiksi kuvien tarkastelijoiksi?

Kuvien kautta voidaan tarkastella niiden synnyttämiä mielikuvia: kuinka kehitysmaan ihmiset esitetään mediassa, minkälaisissa kuvissa pakolaiset/maahanmuuttajat esiintyvät suomalaisessa mediassa, minkälaisia kuvia eri uskontojen edustajista löytyy mediassa, miten sotaa kuvataan – ja ennen kaikkea miksi näin on.

Suomessa esimerkiksi maahanmuuttajien ääni pääsee harvoin kuuluviin muissa kuin maahanmuuttajien ja pakolaisten omissa sekä heidän parissaan tekevien järjestöjen ja viranomaisien julkaisuissa. Heidät kuvataan ”objekteina”, mikä osaltaan johtuu pakolais- tai maahanmuuttajataustaisten toimittajien vähyydestä. Maahanmuuttajataustainen kuvatoimittaja saattaisi kuva-

📍 *Tiina Salmion kuva Nigaraguasta, joka on yksi Latinalaisen Amerikan köyhimmistä maista.*

ta tietyn tilanteen hyvin eri tavoin kuin valtaväestöön kuuluva ”kantasuomalainen”.

Kuvia on helppo käsitellä ja manipuloida sekä levittää nopeasti. Nuoria tulisi kasvattaa kriittisiksi ei pelkästään tiedon vaan kuvien käsitteilyyn, tulkintaan. Kuvilla voidaan herättää keskustelua ja niitä voidaan analysoida esimerkiksi kuvaamataidon, uskonnon, yhteiskuntaopin, historian ja maantiedon opinnoissa.

Jokainen kuva kertoo oman tarinansa

Suomen Pakolaisavun ja Suomen YK-liiton järjestämän koulutuksen työpajatyöskentelyyn osallistuneet pohtivat kuvien tulkinnallisuutta ja saivat käyttöönsä välineitä opetukseen tai esim. oman järjestönsä kampanjoiden suunnitteluun.

Tapio Kujalan työryhmäläiset rakensivat kuvitteellisia tarinoita saamiensa kuvien ympärille ja jälkeensä osallistujat saivat faktaa kuvista. Kuvat herättävät voimakkaita mielikuvia, ja ne voivat vääristää todellisuutta, jos kuvista ei ole saatavilla ”faktaa”. Tällaisen harjoituksen avulla voi ainakin kasvattaa nuoria tietoisiksi kuvien tulkinnallisuudesta ja niiden mahdollista.

Tapio Kujala muistutti kuulijoita, kuinka jokaisen toimittajan oma maailmankuva vaikuttaa tuotokseen. Samalla tavoin kuvatoimittaja antaa oman näkemyksensä tilanteesta. Pelkästään rajamalla kuvaa tietyllä tavoin voidaan vaikuttaa katsojan saamaan informaatioon. Kuvien vastaanottajien on usein vaikea selvittää kuvan tarinaa.

Mediat pursuavat huonoja uutisia ja hyviä uutisia joutuu etsimään aktiivisesti. Afrikkaan liitämme kuvia mm. katulapsista, pakolaisista, HIV/Aids -potilaista ja ympäristökatastrofeista. Elorannan ryhmässä tarkasteltiin valokuvia ja tulkittiin niiden välittämiä viestejä: Mitä valokuvilla halutaan kertoa? Mihin avustuskampanjoiden kuvilla pyritään? Minkälaisen kuvan saamme yleisesti ns. kehitysmaista? Entä miten eri uskonnon edustajat kuvataan mediassa? Kouluopetuksessa voi yhtä lailla valita erilaisia kuvia ja käsitellä niiden avulla esimerkiksi oppilaiden mielikuvia muista kulttuureista ja uskonnoista.

Mediakasvatus ja kuvakriittisyys osana kansainvälisyyskasvatusta

Suomen YK-liiton Maailmankansalaisen kypsyysskokeessa perehdytään kansainvälisyyttä koskevaan aiheeseen. Opintokokonaisuus sisältää neljä eri osiota; päiväkirja, tutkimusosuus, toiminta ja itsearviointi. Kokeen aikana tekijä pyrkii hankkimaan tietoa aktiivisesti ja monipuolisesti eri lähteistä.

Maailmankansalaisen kypsyysskokeen tekijöitä kannustetaan seuraamaan uutisia ja kommentoimaan niiden herättämiä ajatuksia. Mediapäiväkirjaan kannattaa kerätä myös lehtikuvia ja tarkastella niitä kriittisesti. Oppilas voi jopa yrittää selvittää kuvan taustoja. Milloin kuva on otettu? Liittykö se kiinteästi käsiteltävään juttuun vai onko se irrallinen kokonaisuudesta? Jos aiheena on esimerkiksi nälänhätä Afrikassa, niin oppilaan kannattaa seurata miten Afrikan nälänhädästä uutisoidaan. Minkälaisia kuvia liitetään nälkäongelmaa käsitteleviin artikkeleihin? Miten nälkää kuvataan maailmalla?

Tiina Salmio

Kirjoittaja on Suomen YK-liiton kouluttaja

Tutustu kansainvälisyyskasvatusaineistoon netissä:

• www.ykliitto.fi/afrikkaelaa

Näiltä sivuilta löytyvät vuonna 2002 ilmestyneet ”Minun Afrikkani – Media mielikuvien rakentajana” ja siihen liittyvä harjoituskirja ”Yhteinen Maailmamme Uudelle Vuosituhannelle – Minun Afrikkani Harjoituksia”.

• www.ykliitto.fi/maakansa

Tietoa ja ohjeita Maailmankansalaisen kypsyysskokeen tekoon

• www.kansainvalisyyskasvatus.net

Näiltä sivuilta löydät tietoa kansainvälisyyskasvatustyötä tekevästä järjestöstä ja viranomaisista, rahoitusmahdollisuuksista sekä kansainvälisyyskasvatukseen liittyvistä koulutuksista ja tapahtumista. Sivuille on koottu myös tietoa eri tahojen tuottamasta kansainvälisyyskasvatusmateriaalista.

Parempaa maailmaa etsimässä

Video-ohjelma Yhdistyneiden kansakuntien vuosituhatjulistuksesta

Suomen YK-liiton uudessa video-ohjelmassa esitellään YK:n vuosituhatjulistusta. Video on suunnattu kouluille ja oppilaitoksille, ylä-asteille sekä lukioille. Video jaetaan maksutta suomenkielisiin kouluhin.

Anna ja Veikko ovat koululaisia, jotka kilpailevat siitä, kumpi luo paremman maailman. He ovat valinneet vuosituhatjulistuksesta heille tärkeimmät teemat, joihin he tutustuvat tarkemmin kilpailun kuluessa. Kilpailua johdattaa eteenpäin juontaja Sara, joka myös haastattelee kilpailijoita ohjelman edetessä. Anna ja Veikko haastattelevat eri henkilöitä, joiden kautta etsitään vastausta siihen, miten maailmaa voitaisiin parantaa.

Haastateltavia ovat ulkoministeri Erkki Tuomioja, rehtori Juha Valta, johtaja Helena Lipponen (Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus), professori Pertti Haaparanta (Helsingin Kauppakorkeakoulu), kansalaisaktivisti Jukka Lindell (Estelle-laiva) sekä tiedottaja Tommy Lindgren (Amnesty International).

Ohjelman lopussa katsoja pääsee seuraamaan vuoden 2015 uutislähetystä, jossa uutistenlukija (Kitenge Mupenda) kertoo päivän pääuutiset katsojille. Uutisten kuluessa vierailaan Sansibarissa (Afrikka) sekä Kabulissa (Afganistan).

• Lisätietoja: www.ykliitto.fi/mdg/

Me olemme päättäneet

Vuosituhatjulistuksen rauhan ja kehityksen tavoitteet

Toimittanut Sinikka Koski. Suomen YK-liiton julkaisusarja nro 44, Helsinki 2003. 263 sivua.

Suomen YK-liiton tuore kirja syventää tietämystä YK:n vuosituhatjulistuksesta. Kirja sisältää suomalaisten asiantuntijoiden artikkeleita maailmanlaajuisista, alueellisista ja kansallisista tavoitteista. Kansainvälinen yhteisö on hyväksynyt ne yhteiseksi toimintaohjelmakseen YK:ssa syyskuussa 2000.

• Julkaisu on ilmainen.

• Tiedustelut: Suomen YK-liitto, p. (09) 135 1402, f. (09) 135 2173, sähköposti: toimisto@ykliitto.fi